

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Examensarbete 15 hp – Journalistik

Hästtjejen och Konststudenten

En kritisk diskursanalys av styckmördare i två svenska lokaltidningar och Expressen.

Författare: Emil Karlsson
Författare: Miriam Larsson Sposito

Handledare: Kristina Jerner Widestedt
Examinator: Anette Forsberg

Termin: HT18
Ämne: Journalistik
Nivå: Kandidat

Author: Emil Karlsson & Miriam Larsson Sposito

Title: The horse girl and the art student - A critical discourse analysis of three Swedish newspapers coverage of two murders

Location: Linnaeus University

Language: Swedish

Number of pages: 53

Abstract

This study was conducted with the motive to analyze and demonstrate the differences and similarities of three Swedish newspapers' coverage about two different murders. The main focus of the study was to compare and contrast the newspapers' descriptions of one male and one female murderer. Through the study we also aimed to answer the question "Is it possible to apply the Chivalry Hypothesis in the newspapers descriptions of the murderers?" The Chivalry Hypothesis proclaims that women get treated in a more lenient way than men in the judicial system of America. A study from 2006 discovered that a specific newspaper in USA did in fact not treat criminal women in a more lenient way than criminal men. Our most important theoretical standpoints was that of discourse; as discourse analysis in the way Norman Fairclough preferred it was the method that was used. As we compared differences between the sexes gender studies was also a major theoretical part of the study. The result of our empirical analysis showed that a man and a woman which had committed similar murders during the same time period was partially treated and described different from each other in the articles. The result also showed partial support for the thesis about the Chivalry Hypothesis being translatable to Swedish news-press.

Keywords

CDA, Critical Discourse Analysis, Expressen, Nerikes Allehanda, Arbetarbladet, Murder, Gender studies, The Chivalry Hypothesis, Perpetrator

Innehåll

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	2
2 Bakgrund	3
2.1 Styckmord som brott	3
2.2 Fallet i Gävle	4
2.3 Fallet i Askersund	5
3 Teori och tidigare forskning	6
3.1 Diskursteori	6
3.2 Genusteori	7
3.2.1 Stereotypisering	9
3.3 The Chivalry Hypothesis	10
3.4 Det idealiska offret och gärningsmannen	11
3.5 Inkludering och exkludering	12
3.6 Kvällspress och lokalpress	13
4 Metod	14
4.1 Kritisk diskursanalys	14
4.2 Tillvägagångssätt	15
4.3 Material	18
4.4 Urval	19
4.5 Forskningsetik	22
4.6 Metodkritik	23
5 Analys	23
5.1 Diskurser kring den kvinnliga gärningspersonen	25
5.1.1 <i>Från hästtjej till styckmördare</i>	25
5.1.2 <i>Jakt på motiv</i>	28
5.1.3 <i>Duktiga flickan</i>	30
5.1.4 <i>Drama</i>	31
5.2 Diskurser kring den manliga gärningspersonen	33
5.2.1 <i>Välutbildad</i>	33
5.2.2 <i>Monster</i>	35
5.2.3 <i>Empati</i>	36
5.2.4 <i>Saklighet</i>	38
5.3 Gemensamma diskurser	39
5.3.1 <i>Psykisk ohälsa</i>	39
5.3.2 <i>Konflikt</i>	41
5.4 Svar på analysfrågorna	42
6 Slutsats	45
6.1 Diskussion	49
7 Vidare forskning	50

1 Inledning

En konststuderande ung man från Gävle övertalas av sin familj att överlämna sig själv till polisen istället för att ta sitt liv. En hästtjej från Askersund i ett triangeldrama som fick ett tragiskt slut. Den konststuderande mannen och hästtjejen har en sak gemensamt, de är båda dömda för mord och brott mot griftefriden. Under 2014 begick de båda var sitt styckmord oberoende av varandra och drivna av olika motiv. Båda fick stort medieutrymme under tiden mellan morderna och den fällande domen samt en tid framåt.

I den här studien ämnar vi att undersöka hur svensk press beskrev en man och en kvinna som utfört liknande brott, från och med det att de misstänktes för respektive mord och fram till det att de dömdes för brotten som de båda begått. Vi kommer att fokusera på skillnader och likheter i tre svenska tidningars beskrivningar av gärningspersoner med olika könstillhörighet samt även undersöka om *The Chivalry Hypothesis* stämmer överens med tidningarnas behandling av gärningspersoner. Vi menar att det är av intresse för både mediepublik, journalister och redaktioner att ta del av synliggörandet av mönster i journalistikens beskrivningar av gärningspersoner.

Forskare är inte helt eniga om hur kvinnor som begår brott beskrivs i medierna. Enligt Kordon och Wetterqvist (2010) så ses kvinnliga gärningspersoner i stor utsträckning som avvikande från den kvinnliga normen. Kvinnliga förövare ses ofta som offer, även om hon ses som farlig och skrämmande så är hon fortfarande ett offer för omständigheterna. Hon har utfört sina handlingar på grund av rädsla, desperation eller självförsvar, vilket gör att hon ses som ett offer mer än den stereotypiska farliga gärningspersonen. Grabe, Trager, Lear och Rauchs (2006) menar istället att brottets natur i relation till de rådande könsnormerna är det som bestämmer hur gärningspersonen beskrivs. Handlar det om våldsbrott får kvinnliga gärningspersoner ofta en hårdare medial behandling än manliga gärningspersoner medan icke-våldsbrott resulterar i en hårdare medial behandling av manliga gärningspersoner gentemot kvinnliga. Vi vill ge en djupare bild av hur en kvinnlig och en manlig gärningsperson, mer specifikt de här två styckmördarna, beskrivs i Expressen samt de två lokaltidningarna som ges ut på respektive ort där morderna skett.

Vi tycker det är betydelsefullt att forska inom detta ämne eftersom det är viktigt att syna och förstå de underliggande konstruktionerna som påverkar människor och i sin tur

samhället. Om konstruktionerna i texter som de här lämnas orörda menar vi att de nuvarande stereotypa könsrollerna riskerar att cementeras ytterligare och att det då blir svårare för både individen och samhället att frigöra sig från samt bryta dem. Vi menar även att det är av intresse att undersöka hur de valda tidningarna beskriver en manlig och en kvinnlig gärningsperson på grund av Ester Pollacks (2001) resonemang kring mediernas påverkan på rättsväsendet och samhället i stort. Hon menar att mediernas rapportering av brott inte bara kan påverka vilka ämnen som hamnar på dagordningen och på så sätt påverka politiken utan även att mediernas vinkel av brottsrapporteringen kan påverka resultatet i den rättsliga processen. Vi menar då att det är intressant att analysera hur de valda tidningarna beskriver den manliga och den kvinnliga gärningspersonen, inte för att konkret undersöka korrelationen mellan medierapporteringen och respektive dom utan för att, med Pollacks resonemang i åtanke diskutera vilka konsekvenser de skillnader och likheter vi kan identifiera har för samhället. Vi tror också att undersökningen i sin tur skulle kunna vara ett avstamp för ytterligare forskning inom kringliggande ämnen, exempelvis med fokus på konsekvenserna av publikens tolkningar av liknande texter. Alternativt vilka strukturer i samhället som skapas utifrån tidningarnas rapportering samt även hur utbrett fenomenet är.

Vi har valt att använda ordet "gärningsperson" istället för det, kanske vanligare ordet, "gärningsman". Gärningsperson har samma betydelse som gärningsman, alltså en person som har begått ett brott. Vi väljer att använda oss av ordet gärningsperson av den enkla anledningen att det är mer könsneutralt och även tydligt när vi pratar om kvinnliga och manliga förövare.

1.1 Syfte och frågeställning

I denna studie ämnar vi att undersöka hur kvinnliga och manliga gärningspersoner beskrivs i svensk lokal- och kvällspress. Vi kommer specifikt undersöka Expressens, Nerikes Allehanda samt Arbetarbladets rapportering kring en kvinnlig och en manlig gärningsperson som båda begick styckmord under 2014. Vår huvudsakliga frågeställning är följande:

- Vilka skillnader och likheter går att identifiera i hur en manlig respektive en kvinnlig styckmördare beskrivs i tidningarna Expressen, Nerikes Allehanda samt Arbetarbladet?

Vi kommer även att utgå ifrån en underfrågeställning som lägger fokus på *The Chivalry Hypothesis*. Det är en teori som, i korta drag, beskriver att rättsväsendet behandlar kvinnor på ett mildare sätt än män. Grabe, Trager, Lear och Rauchs studie från 2006 ger delvis stöd till att teorin även kan appliceras i amerikanska mediers behandling av gärningspersoner. Vi undrar då om det är möjligt även i svensk press.

Underfrågeställningen är därför följande:

- Är Chivalry-hypotesen applicerbar i dessa beskrivningar?

2 Bakgrund

Innan man börjar läsa detta examensarbete menar vi att det finns några ämnen som man som läsare bör känna till, här nedan beskriver vi kort vad begreppet styckmord innebär samt att vi även ger en kortare beskrivning av händelseförloppen i de båda styckmord vi analyserat.

2.1 Styckmord som brott

Benämningen styckmord avser i sig inte ett specifikt brott i brottsbalken utan innebär att kroppen till det offer som mist sitt liv delas upp i flera mindre delar. Detta kan göras av flertalet anledningar, där det vanligaste motivet är att en styckad kropp är enklare att transportera eller gömma än vad en komplett kropp är. Andra motiv kan vara sexuella men även en form av skymfning mot den avlidne eller dennes anhöriga. I Sverige sker omkring 100 mord varje år men endast i cirka ett eller två av fallen styckas offrets kropp efteråt. I de flesta fall är det en manlig gärningsperson som utför styckningen och det är inte ovanligt att gärningspersonen i fråga har tidigare kunskaper kring styckning, exempelvis som jägare (Eriksson, 2011). De faktiska brott som innefattas i ett styckmord är antingen mord, dråp eller vållande till annans död samt brott mot griftefriden:

- Mord - Att med uppsåt beröva en annan person livet, straffskalan varierar från minst 10 års fängelse, till 18 års fängelse, eller vid synnerligen grova mord; livstids fängelse. (Brottsbalken, kapitel 3, §1)
- Dråp - Att beröva en annan person livet där omständigheterna talar för att brottet skett på ett mindre grovt sätt, straffskalan varierar från minst sex års fängelse till högst 10 års fängelse. (Brottsbalken, kapitel 3, §2)
- Vållande till annans död - Att genom oaktsamhet beröva en annan person livet, straffskalan varierar från böter till högst två års fängelse. (Brottsbalken, kapitel 3, §7)
- Brott mot griftefriden - Att obehörigt flytta, skada eller skända ett lik eller avliden persons aska samt även att öppna eller göra skada på någon form av grav, straffskalan varierar från böter till högst två års fängelse. (Brottsbalken, kapitel 16, §10)

2.2 Fallet i Gävle

Vi har läst Gävle tingsrätts dom (B 2261-14) om fallet i Gävle där en ung man mördade en yngre kvinna och här nedan beskriver vi händelseförloppet översiktligt utifrån vad som kan läsas i domen.

Den 19:e september 2014 träffades gärningspersonen och offret på en restaurang/krog kring midnatt. De båda var vänner sedan innan men hade inte någon parrelation. De begav sig först till en annan restaurang/krog men åkte sedan till mannens lägenhet där de båda skulle sova. Väl i lägenheten låg de båda i en bäddsoffa där kvinnan hade sin rygg mot mannen som i sin tur hade sin arm runt henne. Mannens arm stramades åt och kvinnan ströps till döds, gärningsmannen själv menade att han inte hade kontroll över sin arm men tingsrätten avfärdade senare det påståendet. Efteråt släpades kroppen in i badrummet och dagen efter använde mannen en kniv och en rasp för att stycka kvinnans kropp. Kroppsdelarna placerade han sedan i flyttlådor och väskor som han sedan bland annat gömde i husets källare.

Senare samma dag började tankarna på konsekvenser dyka upp, han ansåg att det endast fanns två alternativ, att ta sitt liv eller att ange sig själv. Att ta sitt liv tyckte han verkade som det bästa alternativet, han skrev ett avskedsbrev och ringde till sina föräldrar för att säga adjö. Föräldrarna lyckades istället övertala mannen att ange sig själv till polisen, vilket han gjorde samma kväll.

2.3 Fallet i Askersund

Vi har läst Örebro tingsrätts dom (B 3086-14) om fallet i Askersund där en ung kvinna mördade en annan ung kvinna och här nedan beskriver vi händelseförloppet översiktligt utifrån vad som kan läsas i domen.

Under sommaren 2013 träffade gärningspersonen en ung man som hon blev kär i och inledde en relation med. Förhållandet var struligt och komplicerat då pojkvännen samtidigt hade en relation med en annan kvinna. Den 18 juni 2014 åker gärningspersonen tidigt på morgonen hemifrån, med sig har hon en hammare, en vanlig kökskniv och två sprutor, hon har även med sig sömnmedel och alkohol i bilen. Gärningspersonen åker till den unga mannens lägenhet för att leta efter den andra kvinnan. Gärningspersonens syfte är att skrämja den andra kvinnan med hammaren eller sprutorna så att hon får ha mannen för sig själv. När gärningspersonen står i trappuppgången till lägenheten öppnar plötsligt den andra kvinnan dörren till mannens lägenhet och när hon vänder sig om för att låsa dörren går gärningspersonen till attack och slår kvinnan i huvudet med hammaren. Enligt gärningspersonen hade hon hoppats på att den andra kvinnan direkt skulle svimma av det första slaget, så blev inte fallet. Efter det ska gärningspersonen fått panik och det resulterade i den unga kvinnans död. Gärningspersonen städade sedan lägenheten samt åkte hem till sig själv för att hämta en såg och IKEA-påsar för att göra sig av med kroppen. Samma dag åker gärningspersonen till jobbet i några timmar. Efter jobbet åker gärningspersonen ut till en skog och försöker begrava den unga kvinnan och de verktyg som användes vid mordet och styckningen. Efteråt åker gärningspersonen hem till en kompis och berättar att hon och den unga kvinnan bråkade med en kniv och att gärningspersonen därefter sprungit därifrån, men att den unga kvinnan sedan varit borta när gärningspersonen återvänt till lägenheten. Gärningspersonen bestämmer sig för att ringa polisen och berätta samma historia. Vid förhör samma dag misstänker polisen att gärningspersonens berättelse inte

är sann och efter det visar gärningspersonen poliserna sågen och vägen till skogen där den unga kvinnan begravdes.

3 Teori och tidigare forskning

För att utföra vår undersökning samt få svar på våra frågeställningar har vi utgått ifrån ett antal teoretiska perspektiv och tidigare forskningar som beskrivs mer ingående i detta kapitel. De teorier vi valt att använda oss av är bland annat *Diskursteori*, *Genusteori* och *Stereotypisering*. Onekligen finns det fler andra teoretiska perspektiv som skulle vara intressanta att använda vid just den här studien, så som *Representation* och även möjligtvis *Agenda-setting* eller *Gatekeeping*. På grund av studiens natur och omfattning menar vi att de valda teoretiska perspektiven kommer vara tillräckliga och mest adekvata att använda. Den tidigare forskningen vi utgår ifrån är Grabe, Trager, Lear och Rauchs studie från 2006 som undersöker huruvida Chivalry-hypotesen kan appliceras i en amerikansk tidning. Vi tar även upp Demker och Duus-Otterströms studie från 2011 som bland annat tar upp begreppen inkludering och exkludering.

3.1 Diskursteori

Diskurs, enligt Norman Faircloughs (2010) egna ord är varken ett objekt eller ett enskilt fenomen. Det är istället en komplex samling av relationer mellan människor som kommunicerar med varandra, genom text, tal eller andra medel. Samtidigt är diskurs även något som beskriver relationer mellan konkreta ting, såsom en dagstidning, och abstrakta ting, såsom ett språk. För att ytterligare konkretisera beskriver istället Lindgren (2011) diskurs som ett ramverk av sociala koder som delas och uppfattas av kommunikationens avsändare samt dess mottagare. Han exemplifierar i form av tanken på en reklambild där en kvinna i förkläde tittar upp från en fylld diskho, Lindgren menar att det påvisar diskursen kring kvinnan som ansvarig för hemmets domän. Ytterligare nämner han att grundtanken kring diskurs är att all form av betecknande kommunikation formas i en viss kontext där det finns vissa koder och regler. Diskurser går inte bara att identifiera i den bokstavligen meningen i en kommunikation utan mer implicita och underliggande budskap är också präglade av den kontext som kommunikationen sker i.

Anledningen till att vi utgår ifrån diskursteori i vår studie är i grunden för att synliggöra de möjliga diskurser som finns i våra valda artiklar. Diskurser som på olika sätt konstruerar verkligheten för läsarna och påverkar deras bild av den värld vi lever i. Diskurser som genomsyrar våra valda artiklar men som också bildar större mönster och strukturer i hur vi ser på samhället. Vi menar att utan en ingående kunskap i vad diskurs är samt hur det konstrueras och identifieras i en kommunikation hade det inte varit möjligt att göra vår studie. Således är just diskursteori i vårt fall den viktigaste teoretiska utgångspunkten vi har att arbeta utifrån då hela studien bygger på att identifiera och analysera de diskurser som potentiellt finns i det empiriska materialet. Det är även viktigt att vara medveten om att diskurser inte bara identifieras i det bokstavliga språket utan även i det, som nämnt ovan, mer implicita, fördolda och kontextuella. Utan den vetskapen hade det funnits en stor risk att misslyckas med att utföra en tillfredsställande analys.

3.2 Genusteori

Genusteori utgår från föreställningar om vad som är kön och innan vi går djupare in på denna teori vill vi belysa att vi, precis som Fagerström och Nilsson (2011), menar att "kön" är det biologiska könet vi tillskrivs när vi föds. Antingen kan man födas med det kvinnliga könet eller det manliga könet. Medan "genus" är det socialt och kulturellt konstruerade könet. Till exempel om man föds som en man men känner sig som en kvinna samt vice versa eller om man inte känner sig varken som en man eller kvinna eller både och, vilket kallas för icke-binär.

Vad är manligt och vad är kvinnligt och vem bestämmer vad som är manligt respektive kvinnligt? Genusteori handlar om de olika föreställningar om vad manligt och kvinnligt är och genusforskning undersöker hur kön skapas och vilka egenskaper som tillskrivs de olika könen. Medier har en betydande roll i vad vi ser som manligt och kvinnligt, genom hur man skriver om kön och genus. Hur kvinnor och män representeras och vilka man väljer att representera i medier så skapas det vi uppfattar som feminint och maskulint, men även det som anses vara "normalt" för en kvinna och en man. Genus och medier är därför något som till viss del håller ihop, eftersom genus bland annat skapas genom medierna (Hirdman & Kleberg, 2015).

Ett begrepp som är centralt inom genusforskningen är “genuskontraktet”, som myntades av Yvonne Hirdman (2003). Begreppet är uppbyggt av två delar, dels isärhållandets logik och dels att mannen är norm. Hon menar alltså att mannen ses som “standardmänniskan” och att kvinnan är avvikande. Genuskontraktet får sitt namn utifrån de villkor som det bär med sig, det är något som har funnits i vår historia mycket länge. Trots att det till synes har förändrats under tiden har den huvudsakliga tesen varit densamma: Kvinnor är en sämre version av männen, kvinnan finns till för att ta hand om mannen, att agera på hans kommando och lyda hans order. Kvinnan bör vara passiv, vårdande och en hjälpande hand till mannen. Att det benämns som ett kontrakt förklarar Hirdman (2003) grundar sig i tanken om två parter som kommer överens kring sina villkor; mannens villkor och roll blev då följande den skyddande och försörjande. Men Hirdman målar upp en konflikt i mannens villkor, från att vara ett skyddande och försörjande överhuvud är det inte lång väg till att istället vara den förtryckande tyrannen.

På 1700-talet såg man en förändring i hur män och kvinnor konstruerades och istället för att se kvinnor som en sämre version av männen såg man män och kvinnor som motpoler till varandra. Det ledde till föreställningen om att pojkar och flickor skulle uppfostras olika och att kvinnor och män skulle ha olika jobb (i de få fall kvinnorna tilläts arbeta), uppgifter och intressen. Idag vet vi att det inte spelar någon roll om man är kvinna eller man, man kan ändå jobba och intressera sig för vad man vill. Men trots det finns det ändå socialt och kulturellt inlärdade egenskaper som förmedlas till individer från barnsben, exempelvis att flickor ska leka med dockor och pojkar med bilar, likaså att vi har föreställningar om vad som anses vara “kvinnligt” och “manligt” (Fagerström & Nilson, 2011). Genuskontraktet är ett viktigt begrepp i vår studie eftersom vi vill se hur medier skapar gärningspersoner och om de skapas efter genuskontraktet.

Hirdman och Kleberg (2015) menar att kroppen är det mest konkreta uttryck vi har av oss själva och att det placerar människor i fack av kön, klass, etnicitet, ålder och sexualitet. På detta sätt skapar medierna en konstruktion av hur en kvinna “bör” se ut eller bete sig som. På samma sätt som medierna skapar en konstruktion av vad manligt är. Eftersom vi ska jämföra journalistiska beskrivningar av en manlig och en kvinnlig gärningsperson är denna teorin relevant för oss. Vi vill undersöka vilka diskurser om genus och kön som kan urskiljas i vårt material. Vi vill även undersöka om och hur

genuskontraktet leder till att texterna skiljer sig åt i beskrivningarna av gärningspersonerna. Eftersom en viktig del i vår undersökning är att ta reda på vilka egenskaper gärningspersonerna tillskrivs, är stereotypisering också en viktig del i studien. Stereotypisering kan betraktas som en del av genusteorin, men vi har ändå valt att placera den som en underkategori och fördjupa oss något i den.

3.2.1 Stereotypisering

Stereotypisering handlar om hur olika individer tillskrivs olika egenskaper och att det i sin tur är det enda som representerar dem (Hall, 2013). Grova stereotypiseringar kan leda till att egenskapen som en individ tillskrivs blir väldigt förenklad och överdriven. Exempelvis en kvinna som tycker om färgen rosa väldigt mycket kan ses som ”flickig” och ”gullig”, eftersom rosa stereotypiskt ses som en kvinnlig färg och det i sin tur uppfattas som gulligt att vara flickig. Egenskapen blir i sin tur det enda man ser individen som och det kan leda till att personen objektifieras. Exemplet med att rosa ses som en kvinnlig färg är en stereotyp som går att se överallt, precis såsom att blått ses som en manlig färg. Denna stereotyp är ett mönster som går att se på leksaker, kläder, tidningar, etcetera. Stuart Hall (2013) tar även upp att människor tror sig veta om andra individer utifrån vilken ”roll” personen spelar, exempelvis om personen är en förälder, en chef eller en pensionär. Vi grupperar in människor efter klass, kön, ålder, nationalitet, sexuell läggning, etcetera, bilden vi får av personen influeras av de olika grupper vi placerar hen i. En person som har barn är exempelvis inte bara en förälder, personen kan också vara en pensionär, homosexuell eller fattig. Eller alla tre samtidigt. Stereotypisering leder till att individen reduceras till endast en egenskap, som tidigare nämnt oftast förenklas och överdrivs.

Det är dessa stereotyper som blir viktiga för vår studie då vi vill undersöka om kvinnliga eller manliga gärningspersoner passar in i hur kvinnor och män stereotypiskt ”ska vara”. Men det är även intressant då vi ges möjligheten att undersöka hur stereotyperna om vad som anses vara kvinnligt och manligt sätts i kontrast med hur den manliga och den kvinnliga gärningspersonen representeras i de valda artiklarna. Stereotypen och normen om att kvinnor är passiva, lugna och snälla, såsom vi lär oss från och med att vi är små och såsom medier ofta framställer kvinnor kanske sätts på spel när en kvinnlig gärningsperson begår ett grovt brott.

3.3 The Chivalry Hypothesis

Från början är The Chivalry Hypothesis en teori som beskriver en skillnad i hur män och kvinnor behandlas av det, ursprungligen, amerikanska rättssystemet. Enligt teorin behandlas och straffas kriminella kvinnor mindre hårt på grund av den förlegade synen på kvinnor som svagare och mindre rationella än vad män är. Huruvida teorin stämmer eller ej är inte klart, det finns forskning som både styrker och motbevisar den. Det som Grabe, Trager, Lear och Rauchs (2006) artikel *Gender in Crime news: A Case Study Test of the Chivalry Hypothesis* undersöker är om The Chivalry Hypothesis går att applicera i den valda tidningens brottsrapportering. Analysen som gjordes undersökte 2281 texter i den amerikanska tidningen The Herald Times under en period av sex månader år 2002. Man utgick ifrån tre hypoteser:

H1: Women who violate gender expectations by committing violent crimes and crimes against children will receive harsher media treatment (more sensational coverage that is framed as the result of individual flaws) than female criminals who do not violate gender expectations in committing crimes.

H2: Women who violate gender expectations by committing violent crimes and crimes against children will receive harsher media treatment (more sensational coverage that is framed as the result of individual flaws) than male criminals who commit the same crimes.

H3: Women who commit nonviolent crimes that conform to the standards of womanhood will receive more lenient treatment by the media than male criminals who commit similar crimes.

Av de tre är det främst H2 som är intressant för att det ligger nära vår egen studie: Hur en manlig och en kvinnlig gärningsperson som båda begått brott som bryter mot de stereotypa kvinnliga könsnormerna beskrivs i tre tidningar. Men vi menar även att H1 är av visst intresse för oss, detta på grund av att vi lyckas identifiera något liknande i rapporteringen kring den kvinnliga gärningspersonen. De tre hypoteser Grabe, Trage, Lear och Rauchs (2006) lade fram visade sig alla, efter analysen, stämma till viss del eller helt och hållet. Utifrån det identifierade vi ett par punkter vi finner betydelsefulla för vår studie:

- Kvinnor som begår brott som bryter mot könsnormerna (våldsbrott, brott där barn är offret och liknande) blir behandlade på ett hårdare sätt (mer sensationalistiskt och uthängande) än män som begår samma brott. Ett sådant

brott motiverades av kvinnans egenintresse (hämnd, missbruk, girighet, psykisk sjukdom) oftare än vad det motiverades av mannens egenintresse, då en mans gärningar i större utsträckning lämnades omotiverade.

- Kvinnor som begår brott där de inte bryter mot könsnormerna (stöld, trafikbrott och liknande) samt där offret inte är ett barn behandlas på ett mildare sätt än män som begår samma brott. Ett sådant brott beskrevs som en konsekvens av ett samhällsproblem oftare om gärningspersonen var en kvinna än en man.

Vår studie överlappar inte helt och hållet med Grabe, Trager, Lear och Rauchs studie. De identifierade skillnader mellan rapporteringen av gärningspersoner beroende på kön och brottets natur genom en kvantitativ undersökning i en specifik tidning. Vi ska istället undersöka ett mindre antal artiklar ur rapporteringen kring två liknande fall på lokal- och riksnivå där en man och en kvinna gjort sig skyldiga till liknande brott. Att vi ändå tar upp Grabe, Trager, Lear och Rauchs studie handlar om att vi kommer kunna använda den som avstamp för vår egen undersökning. De har lyckats att identifiera hur rapporteringen kring kvinnliga och manliga gärningspersoner skiljer sig åt i en tidning och vi vill se om det går att identifiera liknande skillnader i de tre valda svenska tidningarnas rapportering kring en specifik typ av brott, nämligen styckmord.

3.4 Det idealiska offret och gärningsmannen

”Det idealiska offret” och ”den idealiska gärningsmannen” är två begrepp som belyser hur det perfekta offret och gärningspersonen ser ut för brottsjournalistiken. När det pratas om det ”idealiska offret” syftar man på en person som lättast och mest självklart får titeln ”offer” i medierapporteringen och att denna person även får en typ av offentlig status. ”Det idealiska offret” och ”den idealiska gärningsmannen” är således inte begrepp inom kriminologin, utan används för att förklara offer och gärningspersoner som passar in inom mallen för att brottet ska få medial uppmärksamhet.

Enligt Nils Christie (2001) är det ”idealiska offret” antingen en gammal person eller en ung person. Ett svagt eller sjukt offer passar även in i bilden för det ”idealiska offret”. Fler faktorer som spelar in och ökar bilden av det ”idealiska offret” är att personen ägnar sig åt ett respektabelt projekt och är på en plats där personen inte klandras för att vara på.

När det kommer till den "idealiska gärningsmannen" så ska dennes egenskaper vara tvärtom från offret, gärningspersonen ska inte likna offret. Personen ska komma långt bort ifrån, vara stor, stark och inte ha någon personlig relation till offret. Christie (2001) menar även att det "idealiska offret" skapar den "idealiska gärningsmannen" och ju mer idealisk den ena är ju mer idealisk blir den andra.

Syftet med vår studie är inte att undersöka "idealiska offer och gärningsmän", men vi kommer kunna se om den kvinnliga gärningspersonen och den manliga gärningspersonen hamnar inom ramen för hur den "idealiska gärningsmannen" ska vara. Tillskrivs de två gärningspersonerna samma egenskaper såsom den "idealiska gärningsmannen" gör? Eller tillskrivs bara en av dem samma egenskaper som den "idealiska gärningsmannen"? Begreppet blir väldigt intressant att undersöka i vår studie och resultaten kommer vara en viktig del av analysen.

Utan en "idealisk gärningsman" finns det inte heller ett "idealiskt offer" och självklart finns offren närvarande i det material vi studerat. Men eftersom vi avsiktligt har valt artiklar där man beskriver gärningspersonen så är offret inget vi kommer lägga för mycket vikt vid.

3.5 Inkludering och exkludering

Marie Demker och Göran Duus-Otterström gjorde år 2011 en riktad kvalitativ innehållsanalys av Dagens Nyheter, Aftonbladets och Göteborgs-Tidningens rapportering kring två styckmord, ett från 1969 och ett från 1984. Samt en kvantitativ undersökning av 124 journalistiska artiklar från samma tidningar under tidsperioden 1965 till 2005. Studiens syfte beskriver forskarna var att "påvisa att en förändring i mediernas begreppsliggörande av brott har skett och att den skett i viss riktning." (Demker & Duus-Otterström, 2011, s. 4). Studiens resultat visade på en trend som gick från ett nyhetsberättande som verkade inkluderande på gärningspersonerna till ett nyhetsberättande som verkade mer exkluderande på gärningspersonerna (Demker & Duus-Otterström, 2011).

Det som är intressant för oss i deras studie är begreppen ”inkluderande” och ”exkluderande”. De använder begreppen för att kategorisera tidningarnas beskrivningar av gärningspersonerna utifrån resonemangen:

- Inkluderande – Att skulden för brottet inte läggs direkt på gärningspersonen som individ utan på tillfälligheter, omständigheter och kanske även samhället i stort. Det är situationen, inte personen, som skapar brottet.
- Exkluderande – Att individerna står i fokus för skulden och att brottet beskrivs som någonting utöver det vanliga. Både offer och förövare har en tydligare del i brottet och de är sådana individer vars egenskaper och handlingar skapar brott.

Vi kommer ha användning av studien för att identifiera huruvida beskrivningarna av den manliga respektive kvinnliga gärningspersonen går att passa in i begreppen inkluderande respektive exkluderande. Vi menar att med den insikten får vi en tydligare bild av hur de tre tidningarna beskriver gärningspersonerna.

3.6 Kvällspress och lokalpress

I och med att det empiriska material vi utför vår analys på kommer både från kvällspress och från lokalpress menar vi att det är viktigt att vara medvetna om de skillnader som finns mellan dessa. Enligt både Jostein Gripsrud (1992) och Hadenius, Weibull och Wadbring (2009) är Sveriges kvällspress något mindre färgad av de karaktärsdrag kvällspress har internationellt (och gränserna mellan svensk dagspress och kvällspress har blivit otydligare rent innehållsmässigt) men att egenskaperna ändå är identifierbara i tidningar som Expressen. De tar bland annat upp följande:

- Sensationalisering - Kvällspress föredrar att skriva om nyheter som på något sätt är sensationella eller chockerande, alternativt att leta efter sensationella eller chockerande vinklar i vanliga nyheter.
- Personifiering - Kvällspress föredrar att skriva om nyheter som handlar om eller tydligt kan kopplas till en (känd) person. Ett tal till nationen kan till exempel vinklas på talarens uttryck och känslor.

- Brottsjournalistik - Kvällspress ger mycket utrymme till brottsjournalistik som kan dramatiseras genom bland annat stora bilder och rubriker.

4 Metod

För att besvara studiens forskningsfråga valde vi att göra en studie där rapporteringen kring två styckmord från 2014 analyseras. Vi menar att en fallstudie av denna natur är det bästa sättet för oss att undersöka ämnet med hänsyn till studiens omfattning och tidsram. Detta baserar vi på Merriams (1994) resonemang kring fallstudier:

Fallstudier innebär ett sätt att studera komplexa sociala enheter som består av multipla variabler som kan vara av betydelse för att förstå företeelsen i fråga. (Merriam, 1994, s. 46)

Vi menar att det är direkt översättningsbart till vad vi vill uppnå med vår studie, att få förståelse och insikt kring en viss företeelse, i vårt fall beskrivningar av manliga och kvinnliga gärningspersoner i svensk press, mer specifikt det de tre valda tidningarnas rapportering kring den manliga och den kvinnliga styckmördaren.

4.1 Kritisk diskursanalys

Vi valde att använda kritisk diskursanalys, mer specifikt använde vi den sortens diskursanalys som utvecklades av Norman Fairclough, CDA. Han menade att diskurser är mönster som återfinns i all typ av kommunikation och att det är något som både beror på samt påverkar hur vi uppfattar verkligheten och samhället (Fairclough, 2010).

[...] but it is itself a complex set of relations including relations of communication between people who talk, write and in other ways communicate with each other, but also, for example, describe relations between concrete communicative events (conversations, newspaper articles etc.) and more abstract and enduring complex discursive 'objects' (with their own complex relations) like languages, discourses and genres. (Fairclough, 2010, s. 3)

Utöver det har CDA även beskrivits som en tredimensionell metod. Att det finns möjlighet att inte bara undersöka den första dimensionen, texten i sig, utan även kringliggande faktorer såsom förutsättningarna för kommunikationen, exempelvis en tidnings, som meddelare, politiska agenda eller en individs, som mottagare, förkunskaper och möjlighet till tolkning av ett visst ämne. Den tredje dimensionen man

genom CDA kan analysera är den sociokulturella praktiken som inramar texten och den praktiska diskursen, det innebär att man ser till de större sociala ramverk ett helt samhälle eller kultur rör sig inom. Det är dock inte helt nödvändigt att man i varje kritisk diskursanalys tar hänsyn till metodens alla tre dimensioner utan det går bra att göra en djupare analys av en eller flera dimensioner (Lindgren, 2011). I denna studie lade vi störst fokus på att analysera texten i sig, men med det sagt gick vi inte ifrån de andra två dimensionerna helt och hållet heller.

Diskursanalys innebär att vi analyserade information och språk i texterna. Man kan beskriva det som att texter består av olika lager med information. Dels analyserade vi de så kallade sociala ramverken i de bokstavliga delarna av en text, det som avsändaren har förmedlat till mottagaren. Dels analyserade vi det underliggande och underförstådda i kommunikationen, de budskap som inte är lika självklara och har ett större behov av tolkning. På så sätt identifierade vi olika diskurser som vi sedan presenterade baserat på tema i analys-kapitlet.

Faircloughs kritiska diskursanalys krävde att man utgick ifrån tre analysfrågor som Fairclough formulerade för att sedan konstruera egna frågor att ställa direkt till de enskilda texterna som studiematerialet bestod av:

- How is the text designed?
- Why is it designed in this way?
- How else could it have been designed?

4.2 Tillvägagångssätt

Enligt Fairclough (2010) görs en kritisk diskursanalys av modellen CDA bäst genom ett tydligt förbestämt analysystem. Fairclough beskriver själv ett antal olika analytiska verktyg, bland andra ”explanatory critique” samt även ”systematic functional linguistic”. Fairclough skriver inte att ett visst analytiskt verktyg är bättre än de andra utan han menar att olika analyser av olika empiriska material kräver analysverktyg som skiljer sig åt. Av de olika analytiska verktyg som Fairclough själv beskriver hittade vi inte något som vi tyckte passade vår undersökning. Men istället för att utforma ett helt nytt analysverktyg valde vi att utgå ifrån Anabela Carvalhos modell för att analysera våra texter med hjälp av CDA. Att vi valde just detta analytiska verktyg grundar sig i att

det är avsett för just journalistiskt skrivna texter såsom tidningsartiklar och liknande (Carvalho, 2008) samt att det på ett enkelt sätt gick att använda sig av de delar vi fann nödvändiga i vårt fall. Modellen innebär att man analyserar texten i följande steg:

1. Layout och strukturell organisation

Går ut på att man ser till sidnummer, storlek på artikel, visuella element. Detta för att säga något om textens nyhetsvärde.

2. Objekt

Detta steg går ut på att identifiera textens teman och dess betydelse.

3. Aktörer

Går ut på att identifiera textens aktörer, deras relation till varandra och hur de blir representerade.

4. Språk, grammatik och retorik

I detta steg identifierar man språket i texten, mer specifikt vilka verb, adjektiv och adverb som används. Man ser även till hur texten är skriven och slutligen ser man även till metaforer och retoriska grepp.

5. Diskursiva strategier

Här undersöks de diskursiva strategier som används för att manipulera "verkligheten" av sociala aktörer såsom journalister. Man försöker förstå textens underliggande meningar.

6. Ideologiska ståndpunkter

Går ut på att försöka identifiera tydliga men även underliggande ideologiska ståndpunkter.

Enligt Lindgren (2011) handlar diskursanalys om att undersöka sociala koder i texter och även se till hur de existerar och verkar i ett större kulturellt och socialt sammanhang. Carvalhos (2008) analysverktyg ger oss möjlighet att undersöka och utföra analysen på en textuell nivå, genom att identifiera teman, aktörer, språket, diskursiva strategier samt de ideologiska ståndpunkterna i texten. Vi menar att det ger oss möjlighet att förstå textens underliggande betydelser, något som inte alltid är helt självklart. Tvärtom så är det, som vi har nämnt innan, en komplex samling av relationer mellan människor som kommunicerar med varandra, genom text, tal eller andra medel (Fairclough, 2010). Att förstå diskurser är således inte något som vi anser går att göra utan ett tydligt tillvägagångssätt som ger oss verktyg för att förstå hur diskurserna är

uppbyggda. Carvalhos (2008) metod är tydlig och lätt att följa och man kommer djupare in i texten för varje steg, därför anser vi även att det är ett passande analysverktyg just för vår undersökning.

Vi valde dock att inte använda Carvalhos modell i sin helhet då det på grund av praktiska skäl inte gick att utföra steg ett på vårt studiematerial. Vissa av nyhetsartiklarna vi valt ut via Mediearkivet Retriever var i ren textform och gav oss ingen information om vilken sida artikeln fanns på och inte heller någon information om sidans layout. Utifrån de fem steg ur Carvalhos modell vi valde att använda formulerade vi egna analysfrågor att ställa till vårt studiematerial. Vi ansåg att det inte skulle gå att analysera gärningspersonen som en enskild aktör utan att vi var tvungna att ta hänsyn till den kontext beskrivningen av gärningspersonen befinner sig i. Detta innebar att vi även tog hänsyn till hur relationen mellan textens aktörer beskrevs samt hur brottet och gärningspersonens motiv målades upp. De analysfrågorna vi formulerade blev således följande:

- Hur beskrivs relationen mellan gärningspersonen och offret?
Utifrån Carvalhos (2008) tredje steg i modellen kan vi undersöka textens aktörer samt deras relation till varandra.
- På vilket sätt beskrivs gärningspersonen?
Genom Carvalhos (2008) fjärde steg i modellen kan vi undersöka vilka ord som används för att beskriva och förklara olika aktörer och händelser.
- Hur beskrivs brottet?
Genom Carvalhos (2008) fjärde steg i modellen kan vi undersöka vilka ord som används för att beskriva och förklara olika aktörer och händelser.
- Hur beskrivs gärningspersonens motiv?
Carvalhos (2008) femte steg i modellen låter oss kartlägga diskursiva strategier och vi menar att vi här ges en tydligare bild av hur gärningspersonernas motiv beskrivs. I och med att motiven i sig inte är skilda aktörer eller händelser passar steg fem bättre än exempelvis steg fyra.

- Vilka egenskaper tillskrivs gärningspersonen?

Utifrån att se till de ideologiska ståndpunkter som finns i texterna, alltså steg nummer sex i Carvalhos (2008) modell menar vi att vi kan analysera de egenskaper som gärningspersonen tillskrivs.

Ingen analysfråga formulerades utefter steg nummer två i Carvalhos (2008) modell då vi ansåg att det steget talade för sig självt. Vi var inte tvungna att förtydliga eller specificera någonting utan kunde enkelt använda steget som det var utformat från början.

Vi ansåg att kritisk diskursanalys som metod var mycket användbar för oss eftersom syftet med vår studie var att undersöka hur manliga och kvinnliga gärningspersoner beskrivs i svensk press. I och med att man i Faircloughs diskursanalys använder konkreta frågor att ställa till både textens bokstavliga och mer sublima innehåll menar vi att det var det bästa alternativet för oss att använda vid den här studien. Istället för att få en övergripande och lättare generaliserbar bild som Grabe, Trager, Lear och Rauchs tog fram 2006 med hjälp av en kvantitativ analys av flera tusen artiklar vill vi få en djupare förståelse för hur den kvinnliga och den manliga gärningspersonen beskrivs i de tre valda tidningarna.

4.3 Material

Att vi valde dessa två specifika brottsfall grundade sig i att vi ville göra en studie på två fall som liknade varandra där en man respektive en kvinna var gärningspersonerna. Samtidigt fick de valda fallen även tillräckligt med medieuppmärksamhet i både lokal- och kvällspress för att det skulle gå att göra ett strategiskt urval på de existerande artiklarna. Vi ansåg att de båda mordena låg varandra så pass nära i tiden och rent praktiskt liknade varandra tillräckligt mycket för att bortse från det faktum att de skedde 2014 och då att vårt studiematerial är något äldre än önskat.

Dessa artiklar är det empiriska material vi undersökt i studien:

Nerikes Allehanda (2014-07-03) *Bråk som spårat ur hävdar misstänkt* (476 ord)

Nerikes Allehanda (2014-11-20) *Åklagaren: Mordet har varit planerat* (806 ord)

Nerikes Allehanda (2014-12-20) *Hästtjejen som blev en styckmördare* (2699 ord)

Expressen (2014-06-26) *Mordmotiv: Svartsjuka* (1236 ord)

Expressen (2014-11-20) *Hästtjejens brev till exet - på mordplatsen* (841 ord)
Expressen (2014-12-19) *Mördade rival - döms till 16 års fängelse* (491 ord)
Arbetsbladet (2014-09-22) *Läraren: "Det är ofattbart"* (364 ord)
Arbetsbladet (2014-12-17) *Mördarens ord: "Jag är ett monster"* (1116 ord)
Arbetsbladet (2015-04-01) *Straffet blev 18 års fängelse* (1154 ord)
Expressen (2014-09-23) *Härmade film: Styckmördade* (630 ord)
Expressen (2014-12-18) *Albin, 28, Styckmördade mamman* (1118 ord)
Expressen (2015-04-01) *Albin, 28 dömd för styckmord* (280 ord)

4.4 Urval

Det empiriska urval vi gjorde till studien var ett icke-sannolikhetsurval, den sortens urval som enligt Merriam (1994) är det vanligaste och mest användbara sättet att ta fram empiriskt material på gällande kvalitativa analyser. Merriam grundar det resonemanget i att en generaliserbarhet, som i större utsträckning uppnås genom ett sannolikhetsurval, sällan är målet för en kvalitativ studie. Det är sanning även för vår studie. Ett icke-sannolikhetsurval kan göras på en mängd olika sätt och för vår studie menar vi att en blandning mellan målinriktat och ändamålsenligt urval var det bästa alternativet. Detta innebar att vi både använde oss av förbestämda kriterier för att hitta texter till analysen samt att vi anpassade oss efter det faktiska utbudet för att hitta det material vi ansåg bäst passande för studien (Merriam, 1994). De förutbestämda kriterierna var följande:

- Journalistiska artiklar med rubrik och ingress. Detta för att sälla bort åsiktstexter samt kortare texter såsom notiser som inte innehöll tillräckligt med information för att analysera tillfredsställande.
- Artiklar från tidsperioden från respektive mord och fram till dagarna efter respektive dom. I och med att båda fallen överklagades till hovrätt men att ingen av domarna ändrades nämnvärt valde vi att använda oss av texter från varje falls dom i tingsrätten.

Vi har valt att analysera sammanlagt 12 artiklar. Sex artiklar från fallet med den kvinnliga gärningspersonen och sex artiklar från fallet med den manliga gärningspersonen. Hälften av artiklarna publicerades av lokaltidningen på respektive ort som mordet skedde i, Nerikes Allehanda för texter om den kvinnliga gärningspersonens

mord och Arbetarbladet för texter om den manliga gärningspersonens mord. Resterande artiklar valde vi ut från Expressen, detta för att vi ville ha artiklar som beskrev gärningspersonerna så mycket som möjligt. Som tidigare nämnt så föredrar kvällspressen att skriva nyheter genom sensationalisering och personifiering och de ger stort utrymme till brottsjournalistik (Gripsrud, 1992). Vi menar därför att en kvällstidning, som Expressen, kommer erbjuda oss största möjliga chans att göra diskursanalysen djupt genomgående eftersom de ägnar sig mer åt sensationalisering, personifiering och brottsjournalistik. Genom att ta hälften av artiklarna från lokalpress och hälften från kvällspress menar vi att största möjliga del av tryckta medier representeras i studien. Möjligtvis hade vi även kunnat analysera artiklar från en rikstäckande dagstidning, exempelvis Dagens Nyheter, men vi ansåg att studiematerialet då skulle bli för stort för att göra en tillfredsställande analys. En annan faktor till varför vi valde kvällspress över dagspress var att de enskilda kvällstidningarna generellt har fler läsare än de enskilda rikstäckande dagstidningarna (Tidningsutgivarna, 2018).

Att analysera endast 12 artiklar ger en relativt liten studie och att dra alltför stora generaliserande slutsatser kommer inte att vara fullt möjligt. Men vi ansåg att det var av större vikt att ha möjlighet att analysera de valda artiklarna väldigt djupgående och detaljerat genom att bryta ner artiklarna till grunden, något vi gjorde med hjälp av Carvalhos (2008) modell som vi redovisar i analys-kapitlet. Att göra en sådan detaljerad analys av texterna kräver tid och vi menar att 12 artiklar är inom tidsramen för vår studie. Vi bestämde under vilka tidsperioder vi ville ha artiklar från och kom fram till detta urval:

- En artikel före åtalet
- En artikel efter åtalet
- En artikel efter domen

Vi gjorde vårt urval genom Mediearkivet Retriever. Den 18:e november 2018 började vi med sökningarna om fallet med den kvinnliga gärningspersonen och använde oss av sökorden "Mord Askersund", då fick vi 2237 träffar. Eftersom mordet skett 2014, valde vi att få artiklar från endast 2014. Då fick vi 773 träffar. Lokaltidningen i Askersund heter Nerikes Allehanda och när vi valt att få artiklar endast därifrån blev resultaten 37 träffar. När vi därefter sållat bort texter som inte var nyhetsartiklar och texter som

handlade om andra händelser fanns 28 artiklar kvar. De kvarvarande 28 artiklarna gick vi noggrant igenom och sorterade bort dem som inte innehöll beskrivningar av gärningspersonen. Efter det urvalet hade vi 12 artiklar. Av de 12 artiklarna som var kvar valde vi den från varje tidsperiod som innehöll mest beskrivningar av gärningspersonen. I vissa fall hade vi fler än en artikel som passade in för rätt tidsperiod, då hade vi en dialog med varandra och jämförde artiklarna för att därefter välja ut den artikel som var längst och som hade mest beskrivningar av gärningspersonen. En ytterligare faktor i det slutgiltiga urvalet av artiklar var att de som skrevs i lokaltidningen och de som skrevs av Expressen skulle ha publiceringsdatum nära varandra.

Vi gjorde sedan samma process med urvalet av kvällspressens artiklar. Vi visste att vi ville ha artiklar från antingen Aftonbladet eller Expressen, då det är dem två största kvällstidningarna i Sverige (Tidningsutgivarna, 2018). I Mediearkivet Retriever fick vi 31 träffar när vi valde både Aftonbladet och Expressen, men efter att vi läst samtliga artiklar kom vi fram till att Expressen passade in i vår undersökning bäst, dels med beskrivningar av gärningspersonen och även med tidsperioderna av vårt urval. När vi valde Expressen fick vi 17 träffar. När vi på samma sätt som med Nerikes Allehanda, sållat bort de som inte handlade om händelsen eller innehöll beskrivningar av gärningspersonen hade vi 11 artiklar kvar. Efter noggrann läsning kom vi fram till tre artiklar som beskrev gärningspersonen mest samt passade inom våra valda tidsperioder.

Den 18:e november 2018 gjorde vi även urvalet för den manliga gärningspersonens artiklar. Vi använde oss av sökorden "Mord Gävle" i Mediearkivet Retriever och fick 16 503 träffar. Vi specificerade oss sedan på året 2014 och fick upp 1326 träffar.

Lokaltidningen i Gävle som vi valde att ta artiklar ifrån var Arbetarbladet, med endast artiklar från Arbetarbladet fick vi 87 träffar. Vi började med att välja ut de två första artiklarna, eftersom domen inte kom förrän 2015. Detta urval gjorde vi precis som innan, vi sållade bort texter som inte handlade om händelsen eller som inte beskrev gärningspersonen. Slutligen hade vi nio artiklar kvar och efter noggrann läsning av de nio artiklarna valde vi de två som lämpade sig bäst för undersökning utifrån hur mycket de beskrev gärningspersonen. Valet av den sista artikeln gjorde vi genom att välja datumen 2015-03-31 till 2015-04-07, från att han blev dömd och en vecka framåt. Det gav oss sju träffar och av dem sju var det endast en artikel som passade in för vår undersökning.

När det kom till valet av kvällspress ansåg vi att det vore bäst för studiens reliabilitet om vi valde artiklar från Expressen, detta för att minska antalet faktorer som kan påverka studiematerialet. När vi valde artiklar från Expressen under 2014 fick vi 10 träffar och återigen såg vi till att välja de artiklar med mest textinnehåll som delvis eller helt behandlade gärningspersonen samt hade liknande publiceringsdatum som de artiklar som kom från Arbetarbladet, då fick vi fram tre artiklar som passade in inom ramen för undersökning och av dem tre valde vi två artiklar, eftersom sista artikeln om den manliga gärningspersonen skulle vara från tidsperioden då han blev dömd. Precis såsom vi gjorde med Arbetarbladet valde vi för den sista artikeln datumen 2015-03-31 till 2015-04-07 och fick en träff, även om det bara fanns en artikel att välja på från den tidsperioden ansåg vi att den lämpade sig för vår studie. Om den inte hade lämpat sig för studien hade vi vidtagit åtgärder, exempelvis utöka tidsperioden eller ändra andra sökkriterier.

4.5 Forskningsetik

Som forskare är det viktigt att se till dem etiska ställningstaganden man kan behöva att ta ställning till i sin undersökning. I vår studie har vi några etiska bedömningar att ta hänsyn till, i största del publicering av gärningspersonernas och offrens namn. Eftersom vi inte har utfört en intervjustudie har vi inga informanter att ta hänsyn till, där etiska aspekter har en väldigt viktig och central roll. Peter Öberg (2011) skriver att man måste ha i åtanke hur informanterna och dess anhöriga kommer påverkas när de får läsa om sina liv eller en speciell händelse och vad det kan ha för konsekvenser. Återigen så har vi inte utfört någon form av intervjustudie, men det Öberg (2011) nämner kan ändå vara relevant för oss. Vi undersöker två tragiska mord och för att minska konsekvenser för de inblandade och dess anhöriga så har vi valt att inte ha med varken gärningspersonerna eller offrens namn när vi skriver om dem. Vi anser inte att det har någon relevans för vår studie att ha med namnen och väljer istället att benämna gärningspersonerna som "kvinnlig gärningsperson" och "manlig gärningsperson". När det kommer till vårt studiematerial har vi dock valt att inte byta ut deras riktiga namn då vi anser att medierna redan har avslöjat deras identitet och dessa två fall är allmänt kända, på så sätt behöver vi inte heller ändra i citat som kan komma att användas. Vi har även valt att själva inte beskriva mordet i detalj, återigen för att visa hänsyn till anhöriga. Vi anser

inte att det ger någon större relevans att detaljerat beskriva mordet, det är inte något betydelsefullt i vår studie.

4.6 Metodkritik

Det främsta problemet med valet av metod och studien i sig är att vi inte får någon övergripande inblick i mediernas beskrivning av manliga och kvinnliga gärningspersoner utan endast ett resultat som visar hur en manlig och en kvinnlig gärningsperson som dömts för liknande brott beskrivs. Men vi menar ändå att vår studie inte görs utan mening, en djupare inblick i två specifika fall kan vara en stark utgångspunkt för framtida forskning som söker ett mer generaliserbart och övergripande resultat inom samma område.

Ser man till andra problem är det viktigt att som diskursanalytiker förstå att man själv ofta också är del av de ramverk som är diskurser. Detta är möjligtvis extra påtagligt i det här fallet då det är journalistiska texter som ska analyseras och vi båda utanför forskarrollen tillhör journalistkåren. Att man själv befinner sig i de diskurser man hoppas kunna analysera innebär att det kan vara svårare att identifiera och se diskurserna för vad de faktiskt är då man redan är indoktrinerad i de sociala praktikerna. Winther Jørgensen och Philips (2000) menar att detta är ett problem som inte går att lösa eller motverka helt och hållet men att man till viss del kan komma ifrån det genom att försöka ställa sig utanför sin plats i diskursen. Detta genom att se på materialet på ett så antropologiskt sätt som möjligt. Utöver det ska man även, för att säkerställa studiens reliabilitet, utföra forskningen så transparent som möjligt och med tydlig förankring i teori och metod.

5 Analys

Utifrån de 12 artiklar vi analyserat har vi kunnat identifiera ett antal diskurser kring hur manliga respektive kvinnliga styckmördare beskrivs. Detta gjorde vi med hjälp av Carvalhos (2008) olika steg. Analysverktyget använde vi för att bryta ner texten i mindre beståndsdelar där vi uppförde listor på bland annat verb, adjektiv och adverb. Vi identifierade även aktörerna och textens ideologiska ståndpunkter samt diskursiva strategier i texterna. Det vi analyserade i varje artikel var all text, inklusive rubrik, bildtext, faktarutor och annat men vi analyserade inte några bilder. Vi började med att

identifiera textens teman, exempelvis som i artikeln *Mordmotiv: Svartsjuka* från Expressen där vi ansåg att triangeldramat var det huvudsakliga temat. På så sätt fick vi en insikt om vad textens huvudfokus var, det gjorde det senare enklare att hitta genomgående diskurser i artiklarna. Efter det gick vi igenom de aktörer som figurerar i texten samt deras relation till varandra och hur mycket utrymme de fick. Detta gjorde vi främst för att se vem eller vilka det var som uttalade sig om gärningspersonerna och om de fick mycket eller lite plats i texten, det gav oss även förståelse kring om gärningspersonen främst uttalade sig själv eller om det var någon annan som fick stå för gärningspersonens talan. Därefter gick vi noggrant igenom artiklarnas språk, vi listade de vanligaste verben, adjektiven och adverbena som var kopplade till gärningspersonen, offret och mordet i varje artikel. På så sätt kunde vi få reda på vilka ord som användes för att beskriva dem och vilka ord som användes för att beskriva det de gjorde. Valet av ord var något som var intressant att undersöka, exempelvis så kunde vi se om de var värdeladdade, hade en positiv eller negativ ton och hur det på så sätt fick gärningspersonen, offret eller mordet att framstå. När vi gjort detta så kunde vi gå vidare till att se på diskursiva strategier i texten, alltså de underliggande meningarna, så som exempelvis textens vinkling. Detta var inte alltid helt tydligt. Genom att vi brutit ner texten i små delar och noggrant undersökt varje tidigare steg samt lade märke till vad huvudfokuset i texten var så kunde vi hitta underliggande meningar i varje text.

När vi undersökt alla sex texter från en händelse kunde vi se röda trådar som blev genomgående diskurser på ett större plan och inte endast kopplat till en text. Det sista steget i Carvalhos (2008) modell handlar om att identifiera ideologiska ståndpunkter i texterna, både tydliga men även underliggande. För oss gick detta steg mycket hand i hand med steget innan då vi samtidigt som vi identifierade diskursiva strategier kunde se ideologiska ståndpunkter. Exempelvis kunde det handla om att den journalistiska texten gick i samma spår som antingen advokaten eller åklagaren innan domen hade kommit och det fortfarande bara fanns spekulationer. I detta steg märkte vi även att vi fick reda på hur främst gärningspersonen beskrevs eftersom ståndpunkterna i texten kunde avgöra om gärningspersonen till exempel antingen var en kallblodig mördare eller en person som "råkat" döda offret.

Vi har valt att presentera våra fynd på ett tematiskt sätt, diskurs för diskurs då vi menar att det ger en tydligare bild av resultatet. Vi väljer att dela in resultatet i tre separata

avsnitt: De diskurser som vi endast identifierat kring den kvinnliga gärningspersonen, de diskurser som vi endast identifierat kring den manliga gärningspersonen och till sist de diskurser som vi identifierat både kring den manliga och den kvinnliga gärningspersonen. Det sista avsnittet i analys-kapitlet ägnar vi åt att besvara våra analysfrågor.

5.1 Diskurser kring den kvinnliga gärningspersonen

Sammantaget har vi identifierat fyra diskurser kring rapporteringen av den kvinnliga gärningspersonen. Här nedan presenterar vi de diskurserna samt ger exempel från artiklarna som stärker våra fynd. Den ordning vi presenterar diskurserna i är inte utformad på något speciellt sätt.

5.1.1 Från hästtjej till styckmördare

En av de diskurser vi kunde identifiera i texterna och som var relativt genomgående väljer vi att kalla “från hästtjej till styckmördare”-diskursen. Det som utmärker denna diskurs är skillnaden i tonläge mot den kvinnliga gärningspersonen över tid. Till en början förhöll sig tidningarna relativt mjukt gentemot både mordet i sig och gärningspersonen. Bland annat genom att benämna henne som “hästtjejen”. Vi menar att det blir en form av stereotypisering, precis som Fagerström och Nilson (2011) skriver handlar det om att tillskriva en individ en eller flera egenskaper som ofta förenklar och överdriver den verkliga personen. Genom smeknamnet “hästtjejen” får man som läsare bilden av något feminint, omhändertagande och skötsamt.

Att tonen är mindre hård misstänker vi grundar sig i att man till en början såg händelsen som ett kärleksbråk mellan de båda parterna som sedan spårat ut och resulterar i att gärningspersonen “råkat” ta livet av offret. Detta ifrån gärningspersonens eget vittnesmål, där hon beskrev att hon hade som syfte att skrämman bort den andra kvinnan från triangeldramat med våld. Till en början låg ett stort fokus på att det handlade om just ett bråk som spårat ur, vi tolkar det som en slags inkludering utifrån vad Demker och Duus-Otterström (2011) tar upp i sin studie, att man istället för att lägga skuld på individen så läggs skulden på omständigheterna. Tidningarna lät kvinnans advokat komma till tals för att proklamera att det inte rörde sig om ett mord med uppsåt och flera av kvinnans vänner och kollegor kunde uttala sig mycket vänligt om kvinnan samt att de var chockade över händelsen.

Den 24-åriga kvinnan har erkänt att hon dödat 22-åringen men hävdar att det inte var meningen. (Nerikes Allehanda, 2017-07-03, *Bråk som spårat ur hävdar misstänkt*)

Både i rubrik och ingress sprids gärningspersonens budskap om att det inte var med uppsåt som offret dödades. Vi menar att tidningen ger gärningspersonen en mildare behandling genom att låta läsarna nås av budskapet om att offret inte dödades med mening.

– Det är en fullt normal och trevlig tjej. Det här är ingenting som jag kunde tro när jag träffade henne, sa en kvinna om 24-åringen till Expressens Josefine Julén i helgen. (Expressen, 2014-06-26, *Mordmotiv: Svartsjuka*)

När den kvinnliga gärningspersonen beskrivs av sina vänner är det alltid med positivt beskrivande ord, såsom “trevlig” och “glad”. Vi menar att genom att låta gärningspersonen beskrivas på ett positivt sätt i samband med gärningspersonens eget budskap “det var inte meningen” ger man henne en snäll behandling.

När det istället uppdagas att gärningspersonen med sannolikhet hade planerat mordet ändras tidningarnas förhållningssätt till gärningspersonen, vi anser att artiklarna få en mer exkluderande ton utifrån Demker och Duus-Otterströms resonemang (2011) kring att skulden läggs på individen istället för omständigheterna och brottet blir något utöver det vanliga. Tidningarna går på samma linje om att det är ett planerat mord som ägt rum och i samband med det blir behandlingen hårdare mot gärningspersonen. Hon benämns fortfarande som “hästtjejen” och stundvis beskrivs hennes vänner som lika chockade som innan. Det vi menar som hårdare behandling är bland annat att mordet beskrivs mer detaljerat än innan, gärningspersonen målas upp som kall och målmedveten.

Hon gråter lite. Men samtidigt är 25-åringen extremt lugn och någon egentlig ånger visar hon inte, skriver polismannen senare i sin rapport. Det var helt enkelt meningen att den andra kvinnan skulle dö. Kvinnan var inte bra för mannen som 25-åringen älskade. (Nerikes Allehanda, 2014-12-20, *Hästtjejen som blev en styckmördare*)

Att man beskriver gärningspersonen som extremt lugn och att hon inte visar någon ånger menar vi ger uttryck för en känslökall person som inte ser något fel i att hon precis tagit livet av en annan person.

Sedan återvände hon till den mördade kvinnan och styckade kroppen i badkaret med en såg. På kvällen, efter jobbet, dumpade hon likdelarna i ett skogsparti vid hållabrottet. (Nerikes Allehanda, 2014-11-20, *Åklagaren: Mordet har varit planerat*)

Att tidningen beskriver att kvinnan klarat av att ta sig till jobbet efter mordet ägt rum menar vi är ytterligare uttryck för en känslökall person. Att man sedan använder ordet "dumpa" när det gäller att gärningspersonen lämnade offrets kroppsdelar anser vi är ett ytterligare exempel på tidningarnas hårdare behandling senare i rättsprocessen. Att "dumpa" någonting låter som en slarvig behandling, gärningspersonen skulle lika gärna kunnat "lämna kroppsdelarna...", vilket också hade fått en mer neutral betydelse. Vi ser här en parallell till Christies (2001) tankar kring en "idealisk gärningsman". Den kvinnliga gärningspersonen är svår att passa in i den ramen, hon är till skillnad från vad Christie skriver om, någon som offret känner sedan tidigare och inte i något direkt fysiskt överläge. Men ändå använder man ord laddade med en negativ innebörd när gärningspersonen och hennes handlingar beskrivs. Ett försök till att trots svårigheter passa in gärningspersonen inom ramen för den "idealiska gärningsmannen" där mördaren inte är främmande rent bekantskapsmässigt utan istället emotionellt. Men vi menar även att man med de negativt laddade orden försöker skapa en "idealisk gärningsman", från att den kvinnliga gärningspersonen var en snäll hästtjej så blev hon en känslökall styckmördare, en främmande person som varken familj eller vänner känner till, därav citaten med den kvinnliga gärningspersonens anhöriga som chockades av beskedet att just hon var skyldig till brottet.

Ytterligare paralleller drar vi till Grabe, Trager, Lear & Rauchs (2006) artikel om huruvida Chivalry-hypotesen kan appliceras i amerikanska medier. De beskriver att en kvinna som begått grövre brott och som i större utsträckning bryter mot de rådande könsnormerna får en hårdare behandling än kvinnor som begått brott som inte bryter mot könsnormerna. Till en början utgick både Expressen och Nerikes Allehanda från att det handlade om ett bråk som urartat och slutat i en kvinnas död. Vi menar att ett misstag som resulterar i ett förlorat liv är ett brott som ligger till större del inom de rådande kvinnliga könsnormerna än ett planerat mord och vi menar att det är möjligt att den successivt hårdare behandlingen av den kvinnliga gärningspersonen beror på just det.

5.1.2 Jakt på motiv

En ytterligare diskurs kallar vi ”jakt på motiv”. Det vi kunde identifiera var att reportrarna i de flesta artiklarna letade efter eller försökte argumentera för en anledning till varför det gick fel. Man trevade efter svar till varför den kvinnliga gärningspersonen gjorde det hon gjorde. Återigen menar vi att det går att dra paralleller till Grabe, Trager, Lear & Rauchs (2006) artikel om huruvida Chivalry-hypotesen kan appliceras i amerikanska medier. De påvisar att i den tidning de undersöker artiklar från beskriver skribenterna i större utsträckning motiv och anledningar till ett brott om det är en kvinna som är gärningspersonen. Gällande mordet i Askersund försöker journalisterna hitta olika möjliga anledningar, bland annat så fungerar triangeldramat och kärleken som en anledning till mordet, att den kvinnliga gärningspersonen ska ha utfört mordet på grund av svartsjuka.

– Hon levde under en enorm kärlekspress.

Så förklarar den misstänkta kvinnans advokat, Johan Eriksson, sin klients agerande. (Nerikes Allehanda, 2014-11-20, *Åklagaren: Mordet har varit planerat*)

Tidningarna låter gärningspersonens advokat ta rollen som den som styrker denna anledning mest och utifrån vad tidningarna skriver håller sig fast vid den under rättsprocessens gång. Men advokaten får även vara den som talar om gärningspersonens psykiska ohälsa, att hon mår väldigt dåligt och att det är därför hon agerat som hon gjort.

Relationen kommer att tära på Jonna, under 2014 mår hon mycket dåligt av det triangeldrama som utspelar sig. Jonna hotar med att ta livet av sig och ljuger om att hon opererats för att få omgivningens sympati. (Nerikes Allehanda, 2014-12-20, *Hästtjejen som blev en styckmördare*)

Enligt advokat Johan Eriksson var hans klient djupt olycklig och mådde psykiskt dåligt.

– Det var orsaken till att hon åkte till Askersund den där dagen. Men hon åkte inte dit för att döda, säger han. (Expressen, 2014-11-20, *Hästtjejens brev till exet - på mordplatsen*)

I artiklarna läggs mycket plats på att kartlägga gärningspersonens förflutna. Man dyker ned i gärningspersonens bakgrund och går igenom stora delar av hennes uppväxt för att försöka hitta en anledning till hennes handlingar. Samtidigt som detta görs anser vi att det går att urskilja ett behov av att ställa gärningspersonens förflutna i kontrast med det nuvarande, budskapet som förmedlas är att man undrar hur det kunde gå så fel. Den

kvinnliga gärningspersonens uppväxt beskrivs som mycket bra och trots skilda föräldrar har hon lyckats uppehålla bra kontakt med båda föräldrarna samt att hon var mycket ambitiös och duktig i skolan.

Den 6 juni 2008 tar Jonna studenten från naturvetenskapliga programmet på den småländska ortens gymnasieskola. Betyget är - i likhet med det från nionde klass - mycket bra. Hon får G på två kurser, i övrigt är det bara VG:n och MVG:n.

Högsta betyget får hon bland annat i svenska B, företagsekonomi och i två av matematikkurserna.

Senare ska hon läsa upp vissa ämnen på Komvux för att realisera sin dröm om att bli läkare eller veterinär. (Nerikes Allehanda, 2014-12-20, *Hästtjejen som blev en styckmördare*)

I detta citat får vi reda på att den kvinnliga gärningspersonen tagit studenten med mycket bra betyg, precis som i högstadiet. Man indikerar även att hon är en driven person som vill läsa upp betyg på Komvux för att nå sin dröm om att bli veterinär eller läkare. Detta ger ytterligare grund i att gärningspersonen är den duktiga och ambitiösa flickan. Enligt teorin om stereotypisering (Hall, 2013) kan vi återigen se egenskaper som ses som typiska för en kvinna, att den kvinnliga gärningspersonen gång på gång blir beskriven på detta sätt gör att man stereotypiserar hennes egenskaper till endast dessa. De stereotyp feminina egenskaperna sätts i kontrast till mordet och journalisterna verkar inte helt nöjda med ovetskapen kring omständigheterna. Även när domen kommit och rättspsykiatrins uttalande inte stödjer att psykisk sjukdom skulle vara anledningen lyfts ändå ämnet i en av de sista artiklarna.

Och att Jonna Henningsson inte är frisk vet vi. Hon uppfyller kriterierna för den psykiatriska diagnosen maladaptiv stressreaktion, enligt en utredning som Rättsmedicinalverket gjorde i somras. Jonna tänker på ett sätt som bara 3 procent av befolkningen gör. Hon har - för att uttrycka det enkelt - svårt att förutse vad hennes handlingar kommer att leda till. Men den rättspsykiatriska utredningen visade att Jonna inte är allvarligt psykiskt störd. Det betyder att hon inte är tillräckligt sjuk i juridisk mening för att kunna dömas till vård. (Nerikes Allehanda, 2014-12-20, *Hästtjejen som blev en styckmördare*)

Att det just är Nerikes Allehanda som tar upp psykisk sjukdom även att rättsmedicinalverket avfärdar det som anledning menar vi kan grunda sig i ett försök att distansera sig, kanske som ort, från gärningspersonen. Att visa på att det, trots att hon var duktig och ambitiös, finns något som gör henne unik bland de andra invånarna i

Askersund. Vilket vi även menar kan ses som en exkludering utifrån vad Demker och Duus-Otterström (2011) beskriver i sin studie.

5.1.3 Duktiga flickan

Nästa diskurs vi presenterar står inte helt och hållet fri från de andra, vi väljer att kalla diskursen för "duktig flicka" -diskurs och det går att återfinna den i de båda ovan beskrivna diskurserna. Den kvinnliga gärningspersonen beskrivs ofta utifrån hur hon var innan triangeldramat utspelade sig och då ges läsaren beskrivningar som föreställer en duktig, snäll, trevlig och inte speciellt högljudd person. I mångt och mycket egenskaper som kan kopplas till att vara en "duktig flicka", utifrån de könsnormer som råder. Föreställningar om den "duktiga flickan" är något man kan kalla den norm flickor väntas rätta sig efter. Genusteoretiker, bland andra Hirdman och Kleberg (2015), tar upp föreställningar om vad som är kvinnligt och vad som är manligt. Det är inte sällan som man i tidig ålder kan se att föreställningen om att flickor ska vara tysta och snälla och räcka upp handen medan det för pojkar är okej att prata rakt ut och stimma i klassrummet och att dessa föreställningar följer med i vuxen ålder.

Inte bara representeras gärningspersonen som flickan som får högsta betyg i skolan, hennes hästintresse är ofta även i fokus. Hon beskrivs som duktig och passionerad inom sporten och benämns flera gånger som "hästtjejen" vilket, vi menar, gör att hon uppfattas som ofarlig och snäll.

En kompis från den här tiden – vi kan kalla henne Anna – minns Jonna som en skicklig ryttare.
– Ja, hon var duktig. Hon hade två hästar – en ponny och en stor häst – som inte var särskilt lätttridna. Man måste ha erfarenhet för att klara av sådana hästar, berättar hon. (Nerikes Allehanda, 2014-12-20, *Hästtjejen som blev en styckmördare*)

I citatet betonas det att den kvinnliga gärningspersonen är driven och ambitiös inom ridsporten vilket ger en ökad uppfattning om att gärningspersonen vill lyckas och har mål med hästintresset, hon sitter inte bara hemma och latar sig utan är en "duktig flicka" som tar hand om sina hästar, som dessutom inte är lätttridna.

– Den allmänna uppfattningen är att hon är "den lilla söta 'NN'". En trevlig tjej som tar saker ganska lätt, en munter tjej. (Expressen, 2014-11-20, *Hästtjejens brev till exet – på mordplatsen*)

I detta citat låter tidningen en klasskamrat till gärningspersonen beskriva henne som bland annat “den lilla söta NN”, med hjälp av denna och de andra beskrivningarna av den kvinnliga gärningspersonen får läsaren en tydlig uppfattning av hur gärningspersonen var innan mordet. En liten söt men ambitiös flicka. Hon målas upp som en stereotypisk bild av hur den “duktiga flickan” bör bete sig som vilket gör att bilden av en mördare verkar avlägsen. Det leder även till att den kvinnliga gärningspersonen i dessa fall, alltså innan mordet, inte beskrivs som en kallblodig mördare utan som mer mänsklig och som om det hade kunnat vara vem som helst. Genusteorin (Hirdman & Kleberg, 2015) hjälper oss att förstå föreställningarna om den “duktiga flickan” och att bilden av hur gärningspersonen beskrivs krockar med föreställningen om den “kallblodiga styckmördaren”. Något som enligt genusteorin skulle kunna ses som mer manligt eftersom män generellt sett väntas vara bråkiga och mer våldsamma jämfört med kvinnor. Att leka krig är exempelvis något som utifrån genusteorin kan kopplas till att vara en maskulin lek medan att leka häst är något som kan kopplas till en feminin lek. De uppfattningar vi har kring maskulint och feminint resulterar i att det uppfattas som uppseendeväckande när det sker en händelse där en kvinna gör något som vi har föreställningar om att bara män väntas vara benägna att göra.

Samtidigt kunde hon vara lite tystlåten.

– Jonna var inte den som tog för sig om vi var ett stort gäng. Hon lät oftast andra prata. (Nerikes Allehanda, 2014-12-20, *Hästtjejen som blev en styckmördare*)

Den kvinnliga gärningspersonen beskrivs även som tystlåten och som en person som höll sig i bakgrunden. Detta är också egenskaper för hur den typiska “duktiga flickan” brukar uppfattas. En person som inte tar för mycket plats och stimmar och skriker, som är ordningsam och som gärna vill vara så många som möjligt till lags. Läsaren har nu alltså fått en bild av hur den kvinnliga gärningspersonen var innan hon blev styckmördare. Vi menar att gärningspersonens förflutna beskrivs på detta sätt för att ge en stark kontrast till den nuvarande verkligheten för att göra berättelsen mer spännande och dramatiskt, den goda sidan ställs mot den onda sidan.

5.1.4 Drama

En fjärde diskurs vi hittade var “drama” -diskursen, i samtliga artiklar var kärleken en central del av innehållet och användes även i vissa artiklar som ett dramaturgiskt grepp.

Begreppet "triangeldrama" användes många gånger för att betona kärleksdispyten mellan den kvinnliga gärningspersonen och offret. Trots det får offret väldigt lite utrymme i samtliga artiklar vi analyserat. Hon beskrivs inte i samma utsträckning som gärningspersonen beskrivs och de enda anhöriga till offret som får komma till tals är ett fåtal av hennes vänner.

Vännerna till den mördade 23-åringen beskriver henne som en positiv, snäll, pratig och social tjej som alltid var redo att hitta på något. Hon gillade dansbandsmusik, sin katt och bilar. (Expressen, 2014-06-26, *Mordmotiv: Svartsjuka*)

Här beskrivs offret med många positiva egenskaper och ytterligare upplevs hon som en saknad person. Men förutom att benämnas som den "23-åriga kvinnan" eller "offret" så benämns hon även i vissa fall som "kärleksrivalen" eller "rivalen", något som vi upptäckte framkom mer frekvent i artiklarna från Expressen. Anledningen kan vara för att kvällstidningar har en tendens att vara mer sensationella och dramatiska i sina nyheter (Gripsrud, 1992). Vi menar att begreppet "kärleksrival" är en negativt laddad benämning på offret och att hon nästan representeras som en sorts antagonistisk person som tog den kvinnliga gärningspersonens pojkvän från henne. Att använda ordet "kärleksrival" istället för "offer" gör att man uppfattar offret på olika sätt.

Den 6 juni 2008 går hon ut gymnasiet med toppbetyg. Hon drömmer om att bli veterinär eller läkare. Drygt sex år senare döms hon för ett brott som saknar motsvarighet i svensk kriminalhistoria. (Nerikes Allehanda, 2014-12-20, *Hästtjejen som blev en styckmördare*)

Utöver att använda kärleken som ett dramaturgiskt grepp finns även andra element som gör att vissa artiklar beskriver händelsen som väldigt dramatiskt och nästan "berättelseaktig", detta kunde vi se i både Nerikes Allehanda och Expressen. I detta exempel från en ingress från Nerikes Allehanda så bygger man upp spänning inför artikeln och det uppfattas nästan som början på en kriminaldeckare. Vi menar att detta görs för att bland annat locka till läsning men även för att det hör till ovanligheten att en kvinna begår ett styckmord och därför blir händelsen så pass dramatiskt återberättad.

Den 25-åriga hästtjejen var djupt olycklig - och svartsjuk. Expojkvännen som hon åträdde och älskade hade en relation med en annan, yngre kvinna. (Expressen, 2014-11-20, *Hästtjejens brev till exet - på mordplatsen*)

Här är ännu ett exempel på hur händelsen blir dramatiserad till att låta ”berättelseaktig”. Man ställer de tre parterna mot varandra där alla har olika roller, den kvinnliga gärningspersonen är den olyckliga men också svartsjuka flickvännen, expojkvännen är den som har lämnat henne för den yngre kvinnan och offret blir den nya flickvännen som har tagit ifrån gärningspersonen hennes pojkvän. Det leder till att triangeldramat kan uppfattas som om att gärningspersonen inte bara var en galen flickvän som mördade offret, utan att det fanns mer däremellan. Det uppfattas mer spännande och lockande att fortsätta läsa texten om den är uppbyggd på detta sätt än om den skulle vara saklig och mer fyrkantig i berättandet.

Jonna tvekar länge men bestämmer sig sedan för att ”vara tuff”. Hon går in i trappuppgången och när 22-åringen kommer ut från lägenheten lyfter hon hammaren. (Nerikes Allehanda, 2014-12-20, *Hästtjejen som blev en styckmördare*)

Detta exempel är ett utdrag ur de sista orden från artikeln och kanske är det även ett av de tydligaste exemplen från denna diskurs. I detta exempel har journalisten valt att avsluta artikeln med en så kallad “cliffhanger” och det går att göra eftersom de flesta redan vet vad som kommer hända. Journalisten har även valt att återberätta denna scen som om den var tagen ur en bok. Det blir ett väldigt dramatiskt och episkt slut och hade man inte vetat att den kvinnliga gärningspersonen senare skulle mörda offret kan man nästan tro att den kvinnliga gärningspersonen är en hjälte som ska slåss mot en ond person.

5.2 Diskurser kring den manliga gärningspersonen

Sammantaget har vi identifierat fyra diskurser kring rapporteringen av den manliga gärningspersonen. Här nedan presenterar vi de diskurserna samt ger exempel från artiklarna som stärker våra fynd. Den ordning vi presenterar diskurserna i är inte utformad på något speciellt sätt.

5.2.1 Välutbildad

Den första diskursen vi identifierade kring beskrivningarna av den manliga gärningspersonen var något vi kom att kalla “välutbildad” -diskursen. Det fanns ett fokus som låg på att gärningspersonen hade en högre utbildning. Han gavs smeknamnet “konststudenten” eller benämndes med titeln “den konststuderande”.

Den 20 september i fjol hade den 28-årige konststudenten Albin Aspgren och kvinnan umgåtts på en restaurang. (Expressen, 2015-04-01, *Albin, 28 dömd för styckmord*)

Diskursen visar sig dock inte bara i smeknamn som gavs till gärningspersonen utan går även att identifiera genom att tidigare klasskamrater samt lärare fick komma till tals angående gärningspersonen.

– Det är förstås en jättetragedi. Jag upplevde honom som en lugn person, självklart är jag överraskad, säger rektorn på utbildningen. (Arbetsbladet, 2014-09-22, *Läraren: "Det är ofattbart"*)

Att gärningspersonen beskrivs som en person med högre utbildning menar vi resulterar i två saker, för det första blir mordet på ett sätt mer sensationellt. Vi har föreställningen om att en högre utbildning och ett ordnat liv minskar risken för att begå grövre brott, genom att låta gärningspersonens utbildning ta mycket plats skapas en form av stereotypisering som i sin tur resulterar i en konflikt mellan hans förflutna och det nuvarande, något vi tror lockar till läsning. Den konflikten grundar sig i den stereotypa bilden av en mördare, ser man till Christies (2001) resonemang kring den "idealiska gärningsmannen" så handlar det om en stor, stark, okänd och farlig man. Utifrån att rapporteringen kring gärningspersonen i det här fallet kretsar till viss del runt hans konstutbildning väcks föreställningar om något som skiljer sig från vad den "ideala gärningsmannen" skulle vara. Någon som studerar konst menar vi inte uppfattas som varken speciellt stor eller farlig utan istället lugn, ordningsam, intellektuell och ambitiös.

Den andra konsekvensen vi menar skapas av att sätta gärningspersonen i en kontext med högre utbildning är att han blir mer familjär, när gärningspersonen nämns vid sitt eget namn eller som "28-åringen" förmedlas egentligen inte speciellt mycket information. Varken gärningspersonens namn eller ålder säger något om personen i fråga medan smeknamnet "konststudenten" ger läsaren en bild av honom, när man sedan låter rektorer, lärare och klasskamrater uttala sig om hur duktig och trevlig gärningspersonen uppfattades förmedlas ett budskap om att den här personen skulle kunna vara vem som helst. Vi ser åter en parallell till Demker och Duus-Otterströms (2011) tankar om inkludering, där vi menar att beskrivningarna av gärningspersonen där

han uppfattas som familjär också uppfattas som inkluderande. Eftersom man får känslan att vem som helst skulle kunna begått brottet om man hamnat i den situationen.

5.2.2 Monster

Ytterligare en diskurs vi hittade väljer vi att kalla "monster"-diskursen. Det vi fann var att artiklarna i stor utsträckning tog upp den manliga gärningspersonens mörka sidor, bland annat att han hade fantasier om att döda någon och att han var intresserad av filmer där det förekom våld och mord. I en artikel tas även filmen *American Psycho* upp, där man menar att den manliga gärningspersonen gjort en referens till filmen på sociala medier två dagar innan mordet. I artikeln står det att gärningspersonen tagit inspiration från filmen och man jämför den manliga gärningspersonen med mördaren i filmen. Vi anser att det är en välkänd film som många känner till och att kopplingen mellan den manliga gärningspersonen och filmens huvudperson då inte blir svår att göra för läsaren.

Det framkommer även att den manliga gärningspersonen är intresserad av pornografiska filmer och dominanslekar, samt att han gillade medeltida konst där människor blir torterade.

Han nämner också, enligt åklagaren, filmen "Motorsågsmassakern" och en film som kallats "mexikanska filmen". [...] Även kvällen före mordet kan man se att han har varit inne på en länk till en film, där en kvinna får en plastpåse över huvudet, våldtas och kvävs. (Expressen, 2014-12-18, *Albin, 28, styckmördade mamman*)

Den manliga gärningspersonen representeras som en instabil och sjuk person som intresserar sig för sådana filmer, som anses vara osmakliga av dem flesta. När gärningspersonen beskrivs tycka om dessa slags filmer och konstformer representeras han inte som en av "oss", utan mer som ett monster som inspirerats av dessa filmer för att utföra dådet, man hittar ett motiv och en anledning bakom dådet.

"Jag är ett monster", sa han till polisen och berättade hur han hade strypt och styckmördat sin vän. Han berättade om sina tvångstankar om våld som han under lång tid lyckats kontrollera. När han och kvinnan låg i bäddsoffan och hon lade hans arm runt hennes hals kunde han inte kämpa emot längre utan ströp henne. (Arbetsbladet, 2014-12-17, *Mördarens ord: "Jag är ett monster"*)

I detta exempel styrks temat om att den manliga gärningspersonen representeras som ett monster. Tidningen fokuserar på gärningspersonens eget uttalande, något vi tolkar som exkluderande utifrån vad Demker och Duus-Otterström (2011) skriver kring ett liknande exempel i deras egen studie där gärningspersonen tillåts exkludera sig själv i ett citat. Vi menar att det resulterar ytterligare uppfattningar om att gärningspersonen inte är en av oss. Språket som därefter används för att berätta om brottet styrker på att gärningspersonen representeras som inte fullt normal, med tvångstankar om våld och hur han sedan inte kunde kämpa emot dessa tankar mer. Vi menar att man med dessa beskrivningar om den manliga gärningspersonen försöker passa in honom i bilden av den "idealiska gärningsmannen". Enligt Christie (2001) ska den "idealiska gärningsmannen" vara okänd och inte ha någon personlig koppling till offret, på de punkterna uppfyller inte den manliga gärningspersonen kriterierna, eftersom gärningspersonen inte är en okänd person och han har en personlig relation till offret. Men genom att representera den manliga gärningspersonen som ett monster som intresserar sig för våld och tortyr så beskrivs han som en person som inte är en av "oss" och vi menar att man då försöker passa in honom i bilden av den "idealiska gärningsmannen".

5.2.3 Empati

En tredje diskurs vi hittade kallar vi för "empati"-diskurs, vi menar att när den manliga gärningspersonen får uttala sig själv, antingen genom citat tagna från förhör eller genom utdrag från ett brev han skrev i samband med mordet så lyfts det en slags empati eller medlidande för den manliga gärningspersonen. Inte i den utsträckning att han representeras som någon det är synd om och att det han gjorde var ett misstag, men han kan i vissa fall uppfattas på ett sätt som gör att han inte bara ses som ett hemskt monster.

"Det finns ingen ursäkt för det som har hänt. Det finns ingen förklaring heller", inleds brevet och någon mening senare skriver Albin Aspgrén:

"Jag har alltid haft en tendens till våld. Alltid haft en önskan djupt inom mig att skada folk. Jag har lyckats tygla det, jag har lyckats lägga band på mig... tills nu. Jag inser att jag borde ha sökt hjälp för länge sedan, men det är för sent", skriver han och ger sedan en detaljerad redogörelse för dådet. (Arbetsbladet, 2014-12-17, *Mördarens ord: "Jag är ett monster"*)

I dessa uttalanden har man tagit citat från brevet som den manliga gärningspersonen lämnade efter sig och det blir ett sätt för gärningspersonen att förklara och uttrycka sig själv, även om det inte är något han säger här och nu. Vi menar att man med dessa citat låter den manliga gärningspersonen bli mer mänsklig, även om man vet att han har utfört ett styckmord som representerats som hemskt och även om gärningspersonen representeras som ett monster, så kan han även uppfattas som en person med självinsikt och man får läsa att han har vetat om sin mörka sida som han har kunnat stoppa innan. Det gör att gärningspersonen uppfattas som en aning mänskligare och inte endast som en kallblodig mördare, vilket i sin tur kan leda till att uppfattningarna om den manliga gärningspersonen blir en aning snällare.

"Inte för NN utan för att bli påkommen", skriver han i brevet. Skammen över att ha förstört mitt liv. Min familj! "Skammen att ha vanärat min släkt." "Jag är defekt. Jag har förstört allt. Det finns ingenting nu." "Jag har ingen rätt att leva längre. Jag är ett monster." (Expressen, 2014-12-18, *Albin, 28, styckmördade mamman*)

I detta exempel menar den manliga gärningspersonen att han inte kände någon ångest över offrets liv utan över skammen som han har drabbat familjen med. Genom att ha med detta citat i artikeln så representeras gärningspersonen som en närmast egoistisk och sjuk person som inte känner någon skam över vad han har gjort med offret, utan att skammen endast riktas inåt och över familjen. Men uttalandena efter menar att han förstår att det är något "fel" på honom och att han borde straffas för sina handlingar. Vi anser att det kan leda till att han ännu en gång representeras som mänsklig, vilket gör att det kan skapas medlidande för honom, även om han har utfört ett grovt brott. Återigen så uppfattas den manliga gärningspersonen som mindre hotfull och hemsk. Vi menar dock inte att brottet han har utfört ses som mindre hemskt och ofattbart, även om läsaren uppfattar gärningspersonen som en sjuk person som borde straffas för det han har gjort så menar vi att det trots allt kan skapas ett slags medlidande för honom.

"Och utifall, mord innebär ett, planerat uppsåt, s-så har jag inte mördat henne. Jag... jag har dödat henne men jag har inte mördat henne". (Arbetsbladet, 2014-12-17, *Mördarens ord: "Jag är ett monster"*)

Återigen så representeras den manliga gärningspersonen som en person med självinsikt och som förstår vad han har gjort, samtidigt som han menar att han inte har mördat offret, då han inte hade planerat det utan han menar att han har dödat offret. Det får händelsen att låta lite som en olycka istället för ett regelrätt mord och gärningspersonen

representeras inte som lika förfärlig, även om handlingarna fortfarande uppfattas som det. Att råka döda någon menar vi inte har samma betydelse som att mörda någon, orden kan uppfattas väldigt olika och att mörda någon uppfattar vi som mycket grövre och kopplas till att vara hemsk och förfärlig. Medan att döda inte på samma sätt kopplas till negativa egenskaper såsom att vara hemsk och förfärlig.

5.2.4 Saklighet

Den sista diskursen vi har identifierat kring beskrivningen av den manliga gärningspersonen väljer vi att benämna som "saklighets" -diskurs. Artiklarna menar vi är i stor utsträckning sakliga och informativa istället för berättande och dramatiska, som det inte är ovanligt att brotsjournalistik är. Styckmord i sig är relativt ovanligt i Sverige (Eriksson, 2011) och på grund av det menar vi att rapporteringen kunde varit mycket mer sensationell än vad den faktiskt är.

Han lade delar av kroppen i en resväska som han köpte på Erikshjälpen efter mordet – resten av kroppen placerade han i kartonger som han gömde i ett källarföråd.
(Arbetarbladet, 2014-12-17, *Mördarens ord: "Jag är ett monster"*)

Citatet ovan kommer från tiden efter att gärningspersonen åtalas då nyheten om att det handlade om ett styckmord inte var helt ny men inte heller utdaterad. Handlingen beskrivs kort och koncist samtidigt som de ord som används är neutralt laddade. Avsaknaden av laddade adjektiv, verb och adverb ger en mer avskalad och enligt oss saklig och neutral bild av händelsen.

Albin Aspgren har erkänt att han berövat kvinnan livet och stödbevisningen är omfattande. (Arbetarbladet, 2014-12-17, *Mördarens ord: "Jag är ett monster"*)

En annan faktor vi menar bidrar till "saklighets" -diskursen är det faktum att man från ett tidigt stadie i rättsprocessen använder sig av gärningspersonens riktiga namn. Innan han dömts för brottet väljer både Expressen och Arbetarbladet att publicera mannens namn och Arbetarbladet publicerar även en ocensurerad bild på honom. Att inte använda smeknamn eller benämna gärningspersonen endast utifrån sin ålder menar vi är mer sakligt.

Han träffade småbarnsmamman, som han var bekant med sedan tidigare, på en krog i Gävle under mordkvällen. De gick hem till honom där han under natten dödade henne. (Arbetsbladet, 2015-04-01, *Straffet blev 18 års fängelse*)

Detta citat kommer ifrån en text som publicerades efter att domen fallit för den manliga gärningspersonen. Kvällen för mordet och mordet i sig beskrivs mycket sparsamt och hela händelseförloppet beskrivs kort och icke-målande, återigen med neutrala ordval. Detta passar väl ihop med den maktordning som Yvonne Hirdman (2003) menar att genuskontraktet föreskriver tillsammans med Christies (2001) resonemang kring den ”idealiska gärningsmannen”. Trots sensationen av ett styckmord som sker i Sverige handlar det ändå om att det är en man som mördar en kvinna, något som egentligen inte uppfattas speciellt sensationellt samtidigt som att gärningspersonen, som tidigare nämnt, inte helt och hållet uppfyller kriterierna för att vara en ”idealisk gärningsman”. Samtidigt som detta får rapporteringen att verka mer seriös undrar vi om det inte också bidrar till att normalisera bilden av den manliga mördaren.

5.3 Gemensamma diskurser

Utöver de åtta diskurser vi presenterat ovan identifierade vi även ett par diskurser som återfanns i båda texterna som handlade om den manliga gärningspersonen samt texterna som handlade om den kvinnliga gärningspersonen. De gemensamma diskurserna beskriver vi här nedan.

5.3.1 Psykisk ohälsa

Den första diskursen som går att identifiera i rapporteringen kring både den manliga och den kvinnliga gärningspersonen handlar om psykisk ohälsa och vi väljer att kalla diskursen för just “psykisk ohälsa” -diskurs. I texterna kring den kvinnliga gärningspersonen är det ett mer centralt element medan det i texterna kring den manliga gärningspersonen är något svårare att identifiera, men det finns ändå flertalet exempel som styrker diskursen. Diskursen återfinns till större del i texterna kring den kvinnliga gärningspersonen och det menar vi skulle kunna vara ett resultat av en av de diskurserna vi nämnt ovan. Vi kallade den då “jakt på motiv” och den innefattade att det gick att identifiera en jakt på motiv i den kvinnliga gärningspersonens texter. Vi menar att den psykiska ohälsan i detta fallet är ett av de potentiella motiven och således återfinns

“psykisk ohälsa” -diskursen i större utsträckning runt den kvinnliga gärningspersonen i våra undersökta artiklar.

– Det är en oerhört svår och tragisk historia. Min klient har mått dåligt en längre tid, säger advokat Sofia Nordkvist. (Nerikes Allehanda, 2014-07-03, *Bråk som spårat ur hävdar misstänkt*)

Redan i den första artikeln som rapporterar kring den kvinnliga gärningspersonen får hennes advokat komma till tals och peka på att psykisk ohälsa är en faktor i den kvinnliga gärningspersonens handlingar. Ser man istället till rapporteringen kring den manliga gärningspersonen är det istället han själv genom ett tidigare skrivet brev som får uttala sig om den psykiska ohälsan.

"Jag har alltid haft en tendens till våld. Alltid haft en önskan djupt inom mig att skada folk. Jag har lyckats tygla det, jag har lyckats lägga band på mig... tills nu. Jag inser att jag borde ha sökt hjälp för länge sedan, men det är för sent", skriver han och ger sedan en detaljerad redogörelse för dådet. (Arbetsbladet, 2014-12-17, *Mördarens ord: "Jag är ett monster"*)

Att den manliga gärningspersonen tillåts uttala sig själv genom brevet medan den kvinnliga gärningspersonens psykiska ohälsa får beskrivas av hennes advokat menar vi skulle kunna tolkas på olika sätt. Brevet är mer personligt och trots att önskningar om att skada andra människor tas upp väcks någon slags empati för honom, han uppfattas som ångerfull för att han inte tagit tag i sitt problem och sökt hjälp. Det som sedan också blir intressant är att i de senare texterna, som publicerats efter att både mannen och kvinnan dömts skyldiga, beskrivs både den manliga och den kvinnliga gärningspersonen ha gått igenom en rättspsykiatrisk process som visade att ingen av dem lider av psykisk sjukdom som kan förklara deras handlingar till fullo. Ändå tas både mannens och kvinnans mindre psykiska diagnoser upp i rapporteringen.

Och att Jonna Henningsson inte är frisk vet vi. Hon uppfyller kriterierna för den psykiatriska diagnosen maladaptiv stressreaktion, enligt en utredning som Rättsmedicinalverket gjorde i somras. [...] Men den rättspsykiatriska utredningen visade att Jonna inte är allvarligt psykiskt störd. Det betyder hon inte är tillräckligt sjuk i juridisk mening för att kunna dömas till vård. (Nerikes Allehanda, 2014-12-20, *Hästtjejen som blev en styckmördare*)

I samma stycke som det fastställs att den kvinnliga gärningspersonen inte är tillräckligt psykiskt sjuk för att dömas till vård väljer man ändå att beskriva en psykisk diagnos hon har. Det blir en form av dom från tidningen i sig, som om att det inte är godtagbart att hon skulle begått brottet trots att hon var frisk. Nästan ett identiskt resonemang går att identifiera i rapporteringen kring den manliga gärningsmannen.

Tingsrätten avfärdar Asprens egen förklaring om psykisk förvirring [...] Det kan inte uteslutas att dödandet utlösts av att Albin Aspren kände sig kränkt av offret och att dådet kan förstås "utifrån Albin Asprens neuropsykiatriska funktionsnedsättning med svårigheter att hantera relationer och kränkningar". Det sista är en störning inom autismspektrat, som framkom under den rättspsykiatriska undersökningen men som inte ansågs tillräckligt allvarligt för att anse att Aspren måste dömas till rättspsykiatrisk vård. (Arbetsbladet, 2015-04-01, *Straffet blev 18 års fängelse*)

5.3.2 Konflikt

En andra gemensam diskurs vi hittade för både den kvinnliga och den manliga gärningspersonen är något vi kallar för "konflikt" -diskursen. Vi menar att både den kvinnliga och den manliga gärningspersonen representeras som personer som innan brottet hade välordnade liv och beskrevs som snälla och trevliga av anhöriga och bekanta, samt att ingen av dem hade begått brott innan. Samtidigt beskrevs dem båda också utifrån ett hårdare och mer exkluderande perspektiv. Vi uppfattar att tidningarnas rapportering går från mer inkluderande till mer exkluderande.

– Han var ju supertrevlig och omtänksam och tog sig an andra elever som kanske behövde det, stöttade dem när de skulle ha genomgångar, säger en tidigare lärare. (Expressen, 2014-09-23, *Härnade film: Styckmördade*)

En annan kompis, Linda (fingerat namn), säger så här om henne:

– Hon var snäll, rolig, ganska lugn, tycker jag. Hon var precis som vilken tjej som helst. (Nerikes Allehanda, 2014-12-20, *Hästtjejen som blev en styckmördare*)

I dessa två exempel beskrivs både den kvinnliga och den manliga gärningspersonen. Den manliga beskrivs i det första exemplet. Båda gärningspersonerna representeras som helt vanliga människor, det finns ingen stark negativ laddning i orden de anhöriga beskriver dem med. Vi anser att det leder till att brottet de sedan begår blir mer sensationellt i och med att det blir sådan kontrast till hur de beskrivs av dem anhöriga. Vilket i sin tur leder till att man ställer deras liv innan brottet mot deras gärningar. Det

uppstår en konflikt. Vi menar dock att det inte bara finns den goda sidan av gärningspersonerna, de beskrivs även som lite utanför det normala och att det skapar en konflikt mellan deras goda sida och deras onda sida. Men kanske skapar det även en förklaring till varför de gjorde det de gjorde.

Den 28-åriga mannen beskrev en av de blodigaste sekvenserna ur skräckfilmen ”American Psycho”. Två dagar efter uppdateringen i sociala medier misstänks han ha mördat en 24-årig småbarnsmamma i sin lägenhet i Gävle. Enligt Arbetarbladet ska han därefter ha styckat kroppen.

– Jag kände mig alltid lite skraj för honom, säger en person som tidigare träffat mannen flera gånger. (Expressen, 2014-09-23, *Härmade film: Styckmördade*)

Relationen kommer att tära på Jonna, under 2014 mår hon mycket dåligt av det triangeldrama som utspelar sig. Jonna hotar med att ta livet av sig och ljuger om att hon opererats för att få omgivningens sympati. (Nerikes Allehanda, 2014-12-20, *Hästtjejen som blev en styckmördare*)

I dessa två exempel menar vi att det finns en hårdare ton gentemot de två gärningspersonerna och utifrån dessa beskrivningar representeras dem inte längre som “supertrevlig” eller “snäll” och “rolig”. Det är på detta sätt vi anser att det skapas en konflikt mellan det goda och det onda och att man använder och förstärker det greppet för att stärka konflikten och göra händelsen mer sensationell och intressant att läsa. Men precis som vi har tagit upp tidigare tror vi att man genom att beskriva dem som ovanliga och förstärka konflikten så försöker man även passa in dem i begreppet ”den idealiska gärningsmannen”. Enligt Christies (2001) “idealiska gärningsmän” så passar egentligen inte gärningspersonerna som vi undersöker in i ramen för den “idealiska gärningsmannen” då ingen av dem uppfyller kraven för att bli det. Men eftersom gärningspersonerna får så pass mycket uppmärksamhet så anser vi att det är ett försök att få dem till att bli ”idealiska gärningsmän”. Vi tror dock även att det blir mer uppståndelse kring en händelse där gärningspersonen är en helt vanlig person som beskrivs som ”vem som helst” och som dessutom inte har begått brott tidigare.

5.4 Svar på analysfrågorna

Utifrån Carvalhos (2008) metod kunde vi även svara på de analysfrågor vi definierat tidigare. Här nedan är de svaren.

Hur beskrivs relationen mellan gärningspersonen och offret?

Något vi fann gemensamt för båda gärningspersonerna var att dem båda kände sina offer. Trots det kunde vi se att relationerna mellan offer och gärningsperson beskrevs annorlunda för den kvinnliga och den manliga gärningspersonen. Relationen mellan den kvinnliga gärningspersonen och hennes offer beskrevs ibland som en kärleksdispyt. Offret kunde benämnas som ”rivalen” vilket vi menar är ett negativt laddat ord som ger associationer till att offret representeras som en slags antagonist i en konflikt mellan henne och den kvinnliga gärningspersonen. Men relationen mellan dem båda beskrivs ofta även som att det är den kvinnliga gärningspersonen som inkräktar på offret och pojkvännens liv, gärningspersonen representeras som en person som inte ger upp sin kärlek till pojkvännen, trots att hon blir ombedd att göra det. I artiklarna kring den manliga gärningspersonen beskrivs relationen mellan honom och offret relativt lite och läsaren får inte reda på särskilt mycket om deras relation. Men det vi kunde identifiera var att beskrivningarna oftast var ganska neutrala, gärningspersonen och offret kände varandra sedan tidigare och anledningen till att offret var hemma hos gärningspersonen var att hon skulle spendera natten där efter en utekväll. Mycket mer än den informationen gavs inte till läsaren och huvudfokuset låg inte på att försöka kartlägga relationen eller varför just hon blivit hans offer. Vi menar att det framstår som att offret råkade vara den personen gärningspersonen var med när han tappade kontrollen.

På vilket sätt beskrivs gärningspersonen?

Den kvinnliga gärningspersonen beskrivs som en ”vanlig” kvinna som skötte sig väl i skolan och tyckte mycket om att rida. Hon beskrivs som en ”duktig flicka” och därav representeras hennes anhöriga som chockade av att hon låg bakom brottet. Den manliga gärningspersonen beskrivs även han som en ”vanlig” man som studerar konst och levde ett normalt liv. Anhöriga och människor runt omkring honom representeras också som chockade av beskedet om att han låg bakom mordet. Den manliga gärningspersonen beskrivs även med en annan sida, nämligen hans mörka sida med våldsamma tankar och intresse för mord och sadistisk pornografi.

Hur beskrivs brottet?

Vi ansåg att beskrivningarna av de två brotten skiljer sig åt, först och främst menar vi att den kvinnliga gärningspersonens handlingar beskrevs mer detaljerat och utförligt än vad

den manliga gärningspersonens handlingar gjorde. Mannens gärningar beskrevs också och läsaren fick en tydlig inblick i vad som hade hänt natten till mordet, men vi anser att det skedde på ett mer avskalat sätt och inte lika ofta som i artiklarna som handlade om den kvinnliga gärningspersonen. En ytterligare skillnad är att den kvinnliga gärningspersonens brott dramatiserades på ett sätt som den manliga gärningspersonens brott inte gjorde. När den manliga gärningspersonens brott beskrevs var det oftast på ett enkelt och neutralt sätt medan den kvinnliga gärningspersonens brott kunde återberättas som en historia.

Hur beskrivs gärningspersonens motiv?

När artiklarna tar upp den kvinnliga gärningspersonens motiv är det på ett spekulativt sätt. Man tar upp avundsjuka, triangeldramat men även psykisk ohälsa som möjliga anledningar till att kvinnan mördade sitt offer. De artiklar som istället hanterar den manliga gärningspersonen håller sig mindre spekulativa. Det uppdagas relativt tidigt att den manliga gärningspersonen har ett intresse för våldsam film och pornografi och utöver det är det inte mycket mer diskussion kring hans motiv. Psykisk ohälsa nämns visserligen även kort i artiklarna kring den manliga gärningspersonen men inte i samma utsträckning som för kvinnan.

Vilka egenskaper tillskrivs gärningspersonen?

I båda fallen kunde vi identifiera liknande konflikter i vilka egenskaper gärningspersonerna tillskrivs. Både den manliga och den kvinnliga gärningspersonen tillskrivs positiva egenskaper, man låter vänner, anhöriga och bekanta uttala sig om hur oväntat det var att respektive person begått ett sådant grovt brott. Den kvinnliga gärningspersonen tillskrivs egenskaper som snäll, omvårdande och ordentlig, hon har varit duktig på att sköta om sina hästar, hon får smeknamnet "hästtjejen" och hon har alltid varit duktig i skolan. Den manliga gärningspersonen beskrivs som hjälpsam i skolan och han ges istället smeknamnet "konststudenten". Men både den manliga och den kvinnliga gärningspersonen tillskrivs även egenskaper som i sammanhanget inte kan tolkas som positiva. Den manliga gärningspersonen får beskriva sig själv som ett monster genom ett brev han skrivit efter mordet, han beskrivs även som ångerfull, men inte för att han tagit offrets liv utan för att han dragit skam över släkt och familj. Den kvinnliga gärningspersonen beskrivs som kall och planerande, att det var hennes plan

från början att offret skulle dö och att hon inte verkade ha större problem med att stycka och sedan göra sig av med kroppen.

6 Slutsats

För att göra vår analys hade vi utformat en frågeställning som var följande:

- Vilka skillnader och likheter går att identifiera i hur en manlig respektive en kvinnlig styckmördare beskrivs i tidningarna Expressen, Nerikes Allehanda samt Arbetarbladet?

Utifrån de diskurser vi kunnat identifiera i studiematerialet kom vi fram till att det fanns skillnader i hur den kvinnliga och manliga gärningspersonen representerades. Båda gärningspersonerna beskrevs med hjälp av att sätta deras förflutna i kontrast till deras brottsliga handlingar. Det kom vi att kalla "konflikt"-diskursen och den gick i stort sätt ut på att artiklarna gick från att beskriva gärningspersonerna på ett inkluderande sätt till exkluderande sätt med tiden. Men vi upptäckte även att det gjordes på något olika sätt beroende på om det gällde den manliga eller kvinnliga gärningspersonen, genom att fokusera på olika element i gärningspersonernas liv. Den kvinnliga gärningspersonen fick mycket fokus kring hennes bakgrund, som till exempel betyg, hästintresset och relationen till hennes föräldrar. Vi menar att man genom detta passar in den kvinnliga gärningspersonen inom normen för hur en "duktig flicka" målas upp och att det blir bilden som läsarna kommer uppfatta henne som. Men vi menar även att man gör detta för att hitta motiv och en anledning till varför hon gick från att vara en "hästtjej" till en "styckmördare". Medan den manliga gärningspersonen fick mer fokus på när han inte längre var den "vanliga konststuderande" mannen, utan det monstret som han själv beskrev sig som. Trots att det fanns vinklar som tog upp hans bakgrund som elev på en högre utbildning hittade vi inga tecken på samma sorts stereotypisering som den kvinnliga gärningspersonen utsattes för. Någon jakt efter anledningar till förvandlingen från den vanliga unga mannen han i början beskrevs som till det monstret han sedan kom att kallas var det knappt tal om. Detta menar vi grundar sig i de könsnormer som råder i samhället och genuskontraktet (Hirdman, 2003) som tar upp olika föreställningar om män och kvinnor och olika stereotyper, såsom att vara en "duktig flicka" respektive ett "monster".

Ytterligare fann vi att rapporteringen kring den kvinnliga gärningspersonen i större utsträckning dramatiserades och sensationiserades än vad rapporteringen kring den manliga gärningspersonen gjordes. Vi upptäckte att den kvinnliga gärningspersonens brott beskrevs på ett mer berättande, målande och mer detaljerat sätt, i vissa fall nästan som en berättelse. Medan den manliga gärningspersonens brott hölls på en mer saklig nivå och dramatiserades inte alls på samma sätt. Vi menar och tror att detta beror på att en kvinna som begår ett sådant grovt brott är mer ovanligt än att en man begår samma brott (BRÅ, 2017), även om det handlar om liknande händelser som har skett, som i våra undersökta fall.

Ett annat sätt den kvinnliga och den manliga gärningspersonen beskrevs på var genom deras psykiska ohälsa, detta var något gemensamt för dem båda och togs upp som en anledning till mordet. Men vi tror att detta även görs för att distansera sig från att gärningspersonerna skulle vara "vanliga" och "friska" som resten av befolkningen. Deras psykiska problem ska enligt rättspsykiatrin inte spelat större roll i mordet men ändå spekulerar tidningarna kring just det, även när domen redan fallit.

Vi hade även en underfrågeställning för att komplettera analysen:

- Är Chivalry-hypotesen applicerbar i dessa beskrivningar?

Svaret på underfrågeställningen är inte helt självklart då det till stor del är en tolkningsfråga, i alla fall i mediala sammanhang. Vi menar att det inte endast är frågan om negativt laddade ord eller smeknamn att ta hänsyn till när den här frågan ska besvaras utan att man även ser till rapporteringen i sin helhet.

Den kvinnliga gärningspersonen behandlades till viss del på ett snällare sätt i och med att tidningarna inte ansåg hennes brott som planerat på en gång. Istället lades mycket fokus på att hitta ett motiv, någon sorts förklaring till varför mordet skedde. Enligt vår mening tolkar vi det som om att man försökte hjälpa den kvinnliga gärningspersonen och inte ville döma henne alldeles för snabbt ifall det skulle finnas en annan anledning till mordet. Utifrån det drar vi paralleller till Grabe, Trage, Lear och Rauchs studie från 2006, de fann att den amerikanska tidningen The Herald beskrev kvinnliga

gärningspersoners motiv i större utsträckning än manliga gärningspersoners. Å andra sidan fick kvinnan en hårdare behandling genom att man i stor utsträckning kartlade hennes bakgrund och granskade varje del i hennes liv, något vi menar blir ett slags intrång i hennes privatliv. När rättsprocessen kommit så pass långt att det var relativt tydligt att mordet skedde med uppsåt ändrades tidningarnas ton åt det hårdare, mordet beskrevs i detalj och kvinnan framställdes som kall och känslolös. Återigen ser vi likheter i Grabe, Trage, Lear och Rauchs studie, de fann att en kvinnlig gärningsperson får en hårdare behandling än en manlig gärningsperson om brottet bryter mot de kvinnliga könsnormerna. Vi menar att så länge det var osäkert om mordet var planerat sågs brottet som mindre könsbrytande för en kvinna än vad ett planerat mord ses som.

Den manliga gärningspersonen hade också inslag av vad vi tolkar som både hårdare och snällare behandling. Dels skedde mycket lite spekulation kring varför mordet skedde, han accepterades relativt fort som ett "monster", en mördare med fantasier kring våld. Det menar vi är en hårdare behandling än vad den kvinnliga gärningspersonen utsattes för, men samtidigt var rapporteringen kring den manliga gärningspersonen mer saklig och mindre dramatiserad. Hans mord beskrevs inte lika detaljerat och hans bakgrund kartlades inte alls på samma sätt som den kvinnliga gärningspersonens liv, något vi menar är en mildare behandling. Vi tror att det kan vara en konsekvens av att en man som mördar är mindre sensationellt än en kvinna som mördar och tidningarna på grund av det inte hade samma intresse att göra ett stort och utförligt jobb av rapporteringen, såsom de gjorde kring den kvinnliga gärningspersonen.

Vi kunde även se skillnader mellan tidningarna, en av de artiklar vi bedömde var hårdast mot den kvinnliga gärningspersonen var *Hästittejen som blev en styckmördare* från Nerikes Allehanda. Vi menar att den artikeln kartlägger hennes liv mest och går igenom hennes bakgrund på ett mycket detaljerat sätt fram till mordet. Texten är även skriven på ett mycket dramatiskt sätt. Det blir ett intressant fynd då det traditionellt sett brukar vara kvällspress som skriver på ett sensationellt och dramatiserande sätt (Gripsrud, 1992), medan Nerikes Allehanda är en lokaltidning. Vi tror att det kan bero på att man inte vill kännas vid den kvinnliga gärningspersonen och därför försöker distansera sig genom att behandla henne hårdare. Vi vill dock poängtera att Expressens artiklar också är skrivna på ett dramatiskt och sensationellt sätt och att det även där figurerar beskrivningar av den kvinnliga gärningspersonens bakgrund. Vi anser dock att

det inte är i lika stor grad som i lokaltidningen och medan Nerikes Allehanda tar upp dessa beskrivningar i vad vi tolkar som ett försök till att distansera sig (samhället) från gärningspersonen så tror vi att Expressen endast rapporterar som de brukar göra. Att deras läsare är nyfikna och vana vid det sensationella, det blir helt enkelt mer spännande läsning och på så sätt uppfattar vi inte Expressens behandling som lika hård.

När det gäller den manliga gärningspersonen kunde vi också se vissa skillnader, exempelvis så jämförde Expressen den manliga gärningspersonen med huvudpersonen i filmen *American Psycho*, vi anser att det är en hård behandling att göra den jämförelsen. Det var dock svårare att urskilja skillnader mellan tidningarna när det gällde den manliga gärningspersonen, då det inte fanns några distinkta skillnader mellan Expressen och Arbetarbladet. Vi kunde inte se något tydligt avståndstagande av Arbetarbladet på samma sätt som vi gjorde med den kvinnliga gärningspersonen och Nerikes Allehanda. En anledning kan vara att den manliga gärningspersonen är just en man och därför anses inte brottet lika sensationellt i jämförelse med den kvinnliga gärningspersonen och på grund av att det inte bryter några direkta könsnormer så finns inte samma behov av att ta avstånd från den manliga gärningspersonen.

Trots att vi kunde hitta skillnader mellan tidningarna gällande både den manliga och den kvinnliga gärningspersonen så var inte skillnaderna mellan tidningarna så pass stora som vi kanske från början tänkt oss. Det är en intressant iakttagelse eftersom enligt, bland andra, Gripsrud (1992) så föredrar kvällspressen i större utsträckning än dagspressen det dramatiska, personifierande och sensationella. Dessa skillnader kunde vi inte uppmärksamma i vår studie och vi tror att det kan bero på olika anledningar. När det gäller den kvinnliga gärningspersonen kan en anledning vara att det just är en kvinna som är gärningspersonen och normbrytande. Händelsen blir då så pass sensationell att även lokaltidningen väljer den vinkeln. En annan anledning kan vara att, och detta gäller även den manliga gärningspersonen, att ingen av dem passar helt in mallen för den "idealiska gärningsmannen" (Christie, 2001). Båda gärningspersonerna kom ifrån samma ort som sina offer och kände dem till och med. På så sätt blir det relevant för tidningarna att fokusera på gärningspersonen och kartlägga bakgrund, hitta anledning till mordet och så vidare. Det blir sensationellt för att det inte är idealiskt och att det därför kan vara en anledning till varför lokaltidningarna valde att även de skriva på det sättet. En ytterligare tanke som väckts hos oss är att styckmord i sig är så pass grovt och

kulturellt sett förkastligt att skillnader mellan både en manlig gärningsperson respektive en kvinnlig gärningsperson samt en lokaltidning respektive en kvällstidning förminskas.

Som slutsats på den frågeställningen menar vi att ja, chivalry-principen är applicerbar till viss del i Expressens, Nerikes Allehanda och Arbetarbladets rapportering kring de här två fallen.

6.1 Diskussion

Utifrån våra resultat och slutsatser går det att se att den kvinnliga gärningspersonen i stor utsträckning inte beskrivs på samma sätt som den manliga gärningspersonen, även om det går att hitta enstaka likheter också. Vi kunde även se att tidningarna gärna passade in gärningspersonerna i typiska fack för kvinnor och män, detta gällde främst för den kvinnliga gärningspersonen (innan det blev tydligt att hon inte "råkat" döda offret) hon kallades för "hästtjejen" och målades upp som en duktig flicka som fick bra betyg och skötte väl om sina hästar. Vi menar att det leder till en cementering av den bild som berättar hur kvinnor eller flickor "bör" vara. När det gällde den manliga gärningspersonen kunde vi se även i hans artiklar att tidningarna placerade honom i fack. Här kunde vi identifiera något av en konflikt, å ena sidan var han en vanlig ung man, ambitiös och hjälpsam i skolan. Å andra sidan, som även han själv fick beskriva sig via brevet han skrivit som tidningarna publicerade, som ett monster, en mördare med bristfällig ånger för sitt dåd. Vi tror att konsekvenserna av detta kan vara bland annat normalisering och upprätthållande av de rådande könsnormerna kring kvinnor och män. Vi menar att om man beskriver kvinnor och män på olika sätt så kommer det även att vara på det sättet läsarna förväntar sig att kvinnor och män ska vara och bete sig på. En annan konsekvens som kan uppstå utifrån resultaten vi fick med Chivalry-hypotesen och den olika behandlingen av kvinnliga och manliga gärningspersoner i medierna beroende på vilket brott som har begåtts, är just den olika behandlingen som leder till att kvinnliga gärningspersoner får hårdare bestraffning i medierna. I form av intrång i privatlivet och kartläggningen av personens bakgrund och så vidare. Vi menar att det blir en orättvis behandling om kvinnor straffas hårdare i tidningarna än vad män gör. Enligt Ester Pollack (2001) blir det även problematiskt då sättet medier rapporterar kring brott på kan resultera i konsekvenser för hur gärningspersonen blir behandlad av rättsväsendet. Det är inget vi kan fastställa i den här studien men olika behandling av kriminella män och kvinnor i medierna skulle kunna leda till liknande konsekvenser

som de Pollack tar upp. Just på grund av det så tycker vi att det är viktigt att belysa de här skillnaderna för att ge både samhället och journalistiken en chans att bli medveten om, samt att motverka dem.

7 Vidare forskning

Vidare så menar vi att vår forskning är en av många byggstenar i en växande genusforskning samt även en möjlig start på en större undersökning i detta ämne. Exempelvis hade en möjlig undersökning kunnat vara en sådan som Grabe, Trage, Lear och Rauchs (2006) gjorde, men istället applicera den på svenska medier. En annan möjlig undersökning som intresset väcktes för hos oss är att utöka vår analys med fler gärningspersoner för att få ett större resultat och kunna dra större och mer generaliserbara slutsatser utifrån det. Vi inser att vår analys är, jämfört med många andra, liten eftersom vi bara har undersökt två fall och att det således är svårt att se de större strukturerna och mönstren som möjligen kan finnas, men att det är möjligt att identifiera dem med en större studie. En utökad studie skulle inte endast behöver handla om styckmördare utan med ett bredare urval av kvinnliga och manliga gärningspersoner generellt. En annan intressant vinkel vi kom och tänka på under analysens gång var att kombinera en diskursanalys liknande vår egen kring detta ämne med en kvantitativ analys liknande den som Grabe, Trage, Lear och Rauch (2006) gjorde. Detta för att inte bara identifiera möjliga diskurser som kan finnas utan även göra det möjligt att få ett kvantitativt resultat av artiklarna när det gäller kvinnor och män som begår brott, exempelvis hur långa artiklarna är och i vilken utsträckning artiklarna förekommer.

8 Referenser

Brottsförebyggande Rådet (2018). *Kriminalstatistik 2017 – Konstaterade fall av dödligt våld*. [Broschyr] Stockholm: Brottsförebyggande Rådet. Tillgänglig:

https://www.bra.se/download/18.10aae67f160e3eba62938176/1522248310076/Sammanfattning_D%C3%B6dligtv%C3%A5ld_2017.pdf [2018-12-26]

Carvalho, Anabela (2008). MEDIA(TED) DISCOURSE AND SOCIETY - Rethinking the framework of Critical Discourse Analysis. *Journalism Studies*. 9(2), s. 161-177.

Christie, Nils (2001). Det idealiska offret. Ingår i Sahlin, Ingrid & Åkerström, Malin (red.), *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur AB.

Demker, Marie & Duus-Otterström, Göran. (2011). Det individuella brottet? Offer och förövare i svenska medieberättelser 1965-2005. *Vetenskaplig tidsskrift*. (1), s. 3-24.

Eriksson, Linda (2011) Den ovanliga mördaren. *Fokus - Sveriges Nyhetsmagasin*, 11 januari. <https://www.fokus.se/2011/01/den-ovanliga-mordaren/>

Fagerström, Linda & Nilson, Maria (2011). *Genus, medier och masskultur*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Fairclough, Norman (2010). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Harlow: Longman.

Grabe, Maria Elizabeth. Trager, K.D. Lear, Melissa & Rauch, Jennifer (2006) Gender in Crime news: A Case Study Test of the Chivalry Hypothesis. *Mass Communication and Society* 9(2), s. 137-163.

Gripsrud, Jostein (1992) The Aesthetics and Politics of Melodrama. Ingår i Dahlgren, Peter & Sparks, Colin (red.), *Journalism and Popular Culture*. London: Sage.

Gävle tingsrätt 2015-03-31 dom i mål nr B 2261-14.

- Hadenius, Stig. Weibull, Lennart & Wadbring, Ingela (2009). *Massmedier – Press, radio och tv i den digitala tidsåldern*. Stockholm: Ekerlids förlag.
- Hall, Stuart (2013) The work of representation. Ingår i Hall, Stuart, Evans Jessica & Nixon, Sean (red.), *Representation*. London: Sage.
- Hirdman, Anja & Kleberg, Madeleine (2015). Inledning. Ingår i Hirdman, Anja & Kleberg, Madeleine (red.), *Mediers känsla för kön: Feministisk medieforskning*. Göteborg: Nordicom.
- Hirdman, Yvonne (2003). *Genus: Om det stabilas föränderliga former*. Malmö: Liber AB.
- Justitiedepartementet (2018) *Brottsbalk (1962:700)* Stockholm: Regeringskansliet.
- Kordon, Suzanne & Wetterqvist, Anna (2010). *Gärningsmannen är en kvinna: En bok om kvinnlig brottslighet*. Stockholm: Blue Publishing.
- Lindgren, Simon (2011). *Populärkultur: Teorier, metoder och analyser*. Malmö: Liber AB.
- Merriam, B Sharan & Nilsson, Björn (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Pollack, Ester (2001) *En studie i brott och medier*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.
- Tidningsutgivarna (2018). *Branschfakta 2018*. [Broschyr]. Stockholm: Tidningsutgivarna. Tillgänglig: https://tu.se/wp-content/uploads/2018/06/Mediefakta_2018_juni_04.pdf [2018-11-20].
- Winther Jørgensen, Marianne. Phillips, Louise, & Torhell, Sven-Erik (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur AB.

Öberg, Peter (2011). Livshistorieintervjuer. Ingår i Ahrne, Göran & Svensson Peter (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB.

Örebro tingsrätt 2014-12-19 dom i mål nr *B 3086-14*.